

امور مالی بین الملل

مقدمه

تجارت و انجام تبادلات در سطح بین‌المللی کشورها را قادر می‌سازند تا با وارد نمودن نظریات و تکنولوژی، میزان مزیت‌های اقتصادی را افزایش داده، رقابت، ابتکار و نوآوری را ارتقاء بخشند، که این امر به نوبه‌ی خود سبب افزایش کارایی، رشد اقتصادی و میزان اشتغال‌زایی متداوم را می‌گردد. کشورهای فعال در تجارت بین‌الملل، زمینه‌ی بیشتر را برای شهروندان خویش فراهم نموده و رشد و توسعه سریع‌تری خواهند داشت.

رابطه مبادله، یکی از مهم‌ترین ابزارها برای تجزیه و تحلیل مسائل تجارت بین‌الملل به حساب می‌آید. به ویژه در بررسی موضوعاتی از قبیل منافع حاصل از تجارت، تحولات حجم و ترکیب مبادلات و اثر آن بر دستمزدها، رفاه عمومی و درآمد ملی، رابطه مبادله نقش اساسی ایفا می‌کند. کاربرد گسترده‌ای تا این حد، رابطه مبادله را به شاخص مهمی در اقتصاد تبدیل کرده است. در نظریات تجارت بین‌الملل مربوط به اقتصاددانان کلاسیک و نئوکلاسیک، نحوه تقسیم منافع حاصل از تجارت بین کشورهای در حال تجارت بر اساس رابطه مبادله صورت می‌گیرد. ریکاردو در تئوری هزینه‌های نسبی، انجام تجارت بین کشورها در دامنه معینی از تغییرات، رابطه مبادله را متضمن منافع برای طرفین تجارت می‌داند.

کتاب حاضر که سال‌ها به صورت جزوات و منابع درسی در دانشگاه‌های مختلف کشور تهیه و تدریس شده بود، با انجام تغییرات و اصلاحات به صورت فعلی درآمده و آماده عرضه به علاقه‌مندان می‌باشد. بخش عمده‌ی کتاب حاضر از مباحث درس امور مالی بین‌المللی که توسط اینجانب آماده گردیده، استخراج شده است. همچنین لازم دیدم در فصول ابتدایی اندکی به تاریخچه و پیدایش نظریات تجارت بین‌المللی پرداخته شود. در مجموع این اثر مشتمل بر ۱۱ فصل است که در برگزیده مباحث درس امور مالی بین‌المللی بر اساس سرفصل‌های مصوب و مدون وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. لازم به ذکر است که علاوه بر آن در خصوص مفاهیم جهانی سازی، بحران‌های مالی جهانی، اعتبار اسنادی و اصول و مفاهیم اینکوئترمز توضیح مبسوط ارائه شده است. استفاده از این کتاب جهت استفاده دانشجویان رشته‌های مدیریت، حسابداری، بانکداری و سایر علاقه‌مندان و دانشجویان رشته‌های مرتبط دانشگاهی و علمی همین‌طور جهت تدریس دوره‌های آموزشی اینکوئترمز و اعتبار اسنادی مفید خواهد بود.

صندوق بین‌المللی پول (IMF) و بانک جهانی (WB)

مقدمه

در خلال جنگ جهانی دوم سیاستمداران و دولتهای بزرگ جهان دریافتند که بروز بحرانهای عظیم مالی و حتی منازعات سیاسی و جنگهای خانمان سوز ناشی از فقدان یک نظام همکاری و همیاری بین‌المللی در جهان میباشد. در سال ۱۹۴۴ کنفرانسی در برتون وودز امریکا برگزار شد. شرکت کنندگان در این کنفرانس عبارت بودند از: وزیران دارایی و اقتصاددانان از ۴۴ کشور جهان.

عمده ترین تصمیمات این کنفرانس عبارت بودند از:

پایه گذاری نظام با ثبات نرخ مبادله

ایجاد صندوق بین‌المللی پول

ایجاد بانک جهانی

هدف از تاسیس صندوق بین المللی پول رفع مشکلات پولی کوتاه مدت ممالک عضو بود در حالی که بانک جهانی به منظور رفع گرفتاریهای مالی بلند مدت ایجاد گردید.

ثبات نرخ مبادله

اعضای کنفرانس برتون وودز با تعیین یک ارزش اسمی برای پول کشورهایشان بر مبنای طلا یا دلار امریکا موفق به ایجاد ثبات در نرخ مبادله ی ارزها شدند.

صندوق بین المللی پول :

صندوق بین المللی پول در ژوئن ۱۹۴۴ میلادی طی کنفرانس پولی و مالی برتون وودز و با شرکت نمایندگان ۴۴ کشور جهان تاسیس شد.

در همین دوران جهت نظم بخشیدن به وضع پولی و مالی بین المللی چهار طرح به ترتیب از سوی کینز - وایت - دولت فرانسه و دولت کانادا ارائه شد.

طرح آقای جان مینارد کینز که در آن زمان مشاور خزانه داری بریتانیا بود تحت عنوان اتحادیه پولی (پایاپای) بین المللی ارائه شد. آقای هاری دکستر وایت نیز معاون خزانه داری ایالات متحده امریکا بود و طرح خود را تحت عنوان پیش نویس اولیه ی پیشنهاد تاسیس صندوق تثبیت ملل متحده و بانک ترمیم و توسعه ملل متحد و متفق ارائه کرد.

طرح دولت فرانسه تحت عنوان "روابط بین المللی" ارائه شد و طرح دولت کانادا "اتحادیه ی مبادلات بین المللی" نام داشت.

اهداف صندوق بین المللی پول

هدف اولیه تاسیس صندوق بین المللی پول عبارت بود از جلوگیری از برقراری مجدد محدودیت های بازرگانی بین المللی از یک طرف و ممانعت از نوسانات شدید نرخ مبادله به شکلی که در دوران بین دو جنگ جهانی شاهد آن بودیم.

طبق اساسنامه صندوق بین المللی پول سایر اهداف عبارتند از :

تقویت همکاریهای بین المللی از طریق فراهم ساختن امکانات مشورتی و همکاری اعضاء درباره ی مسائل پولی بین المللی

تسهیل رشد متوازن تجارت بین المللی و از طریق کمک به افزایش سطح اشتغال و در آمد و توسعه ظرفیتهای تولید

تقویت ثبات ارزی و ترتیبات ارزی و اجتناب از تضعیف رقابتی ارزش پول ملی

تقویت نظام چند جانبه پرداختها برای معاملات جاری و یافتن راههای حذف محدودیتهای ارزی که مانع رشد تجارت جهانی می شود

تامین منابع مالی برای اعضاء به طور موقت

یافتن راههایی برای کاهش دوره و میزان عدم توازن در پرداختها

مقرر صندوق در شهر واشنگتن پایتخت آمریکا است و اگر چه از موسسات وابسته به سازمان ملل متحد به شمار میاید ولی به موجب اساسنامه از استقلال کامل اداری برخوردار است.

عضویت در صندوق بین المللی پول :

عضویت در صندوق بین المللی پول برای هر کشور عضو سازمان ملل که در مناسبات خارجی خود استقلال داشته و اساسنامه صندوق را پذیرفته باشد بلامانع است.

ارکان تشکیلات صندوق بین المللی پول

هیئت مدیره

عالی ترین مرجع تصمیم گیری در صندوق بین المللی پول می باشد. جلسات هیئت به صورت عادی و یا فوق العاده معمولاً هر ساله تشکیل می گردد. وظیفه هیئت مدیره بررسی وضع کلی اقتصاد جهانی و بررسی مشکلات سیستم پولی بین المللی و مسائلی نظیر اینها است.

هیئت اجرایی

بر اساس اساسنامه اداره امور و عملیات کلی صندوق بر عهده ی هیئت اجرایی است که مرکب از ۲۲ نفر میباشد. این هیئت لاقلاً هفته‌ای یکبار به ریاست مدیر عامل تشکیل جلسه می دهد و کلیه ی امور جاری صندوق را تصدی و هدایت می کند.

مدیر عامل

مدیر عامل توسط هیئت اجرایی و برای مدت ۵ سال انتخاب میشود. مدیر عامل بالاترین مقام کارکنان اجرایی صندوق است و ریاست هیئت اجرایی را بر عهده دارد ولی نمی تواند یکی از اعضای هیئت اجرایی باشد.

حق برداشت مخصوص :

کمبود نقدینگی بین المللی به ویژه بعد از جنگ جهانی دوم یکی از معضلات تجارت بین المللی شده بود. بنابراین حق برداشت مخصوص در واقع یک نوع دارایی یا ذخیره ی پولی بین المللی است که توسط صندوق ایجاد شده و پشتوانه ی آن موافقت کشورهای شرکت کننده در طرح مذکور است. همچنین حق برداشت مخصوص به عنوان واحد محاسبه در صندوق به کار برده می شود و کلیه معاملات و دفاتر صندوق بر اساس آن محاسبه و نگهداری می گردد.

در سال ۱۹۷۴ تصمیم گرفته شد که ارزش حق برداشت مخصوص در رابطه با ارزهای ۱۶ کشور (روش سبد ارزی) محاسبه شود و در این حالت ارزش هر واحد حق برداشت مخصوص معادل ۱۲۰۶۳۵ دلار آمریکا منظور گردید که در حقیقت همان ارزش دلار طلای ۱۹۴۴ در سال ۱۹۷۴ بوده است. ۱۶ کشوری که ارزهای آنها در سبد ارزی مزبور منظور گردیده بود عبرت از کشورهای بود که صادرات آنها سالهای ۱۹۷۲-۱۹۶۸ بیش از یک درصد از تجارت جهانی کالاها و خدمات را تشکیل می داد و ضرایب داده شده به سهم هر ارز در حق برداشت مخصوص نیز بر اساس حجم تجارت طی ۵ سال و موجودی پول هر کشور در سایر کشورهای عضو انتخاب گردید.

کاربرد حق برداشت مخصوص :

کمبود ذخایر مالی تعداد زیادی از کشورهای در حال توسعه به ویژه در سالهای اخیر باعث محدودیت شدید در ظرفیت واردات و تقلیل در افزایش روند تجارت و پرداختهای آنان گردیده و اثرات منفی بر روی سطح سرمایه گذاریها و تولید آنها گذارده است. آنچه که کشورهای در حال توسعه جهان از طریق صادرات بدست می آورند صرف باز پرداخت اصل و فرع وامهای آنها می گردد. "حق برداشت مخصوص" می تواند سهم زیادی در تسریع بهبود اقتصادی > موفقیت سیاستهای تعدیل و تسهیل موانع موجود در پرداختهای کشورهای در حال توسعه و ارتقای تجارت بین المللی و تنوع در بافت ذخایر و بهبود موازنه بین نقدینگی مشروط و غیر مشروط داشته باشد.

یکی از خصوصیات "حق برداشت مخصوص" این خواهد بود که از اهمیت استقراض از منابع دیگر در نظام مالی بین المللی کاسته و بنابراین آسیب پذیری این نظام را کاهش می دهد.

در ادامه جزوه بطور کامل در رابطه با حق برداشت مخصوص بحث خواهد شد

منابع مالی صندوق بین المللی پول

صندوق بین المللی پول منابع مالی خود را از طریق روشهای زیر تامین می نماید:

۱. قاج ذخیره:

این قاج شامل آن گونه وجوهی است که اعضا نزد صندوق نگاه داشته و از محل پرداختهای اعضای صندوق بابت سهمیه شان به صورت طلا و ارز تامین شده است. استفاده از این ذخایر بدون قید و شرط است و به صرف مواجه بودن کشور عضو با کسری موازنه پرداختها قابل برداشت است.

۲. قاجهای اعتباری:

در صندوق چهار قاج اعتباری وجود دارد که میزان هر یک معادل ۲۵ درصد سهمیه هر یک از اعضا می باشد. چنان که هر عضو می تواند تا ۱۰۰ درصد سهمیه خودش در صندوق به صورت اعتبار استفاده کند. شرط استفاده از قاجهای اعتباری آن است که کشورهای عضو علاوه بر روبرو بودن با مشکل تراز پرداختها اجرای سیاستهای پیشنهادی صندوق را بپذیرند.

۳. تسهیلات مالی اضافی:

صندوق وامهای بیشتر و دراز مدت تر نسبت به قاج های اعتباری از طریق تسهیلات مالی اضافی در اختیار اعضا قرار می دهد. کشورهای مشمول این نوع تسهیلات می شوند که تراز پرداختها نشان ناشی از عوامل ساختاری و سازمانی در اقتصاد ملی آنها باشد. صندوق در پرداخت این گونه وامها شرایط دشوارتری را به کشور وام گیرنده تحمیل می کند. کشورهای واجد شرایط می توانند تا ۱۴۰ درصد سهمیه خودشان از این محل وام بگیرند. مدت باز پرداخت این وامها بین ۷/۵ تا ۱۰ سال است.

۴. منابع گسترش یافته صندوق:

صندوق بین المللی پول از طریق منابع گسترش یافته خود به کشورهای وام می دهد که از طریق قاجهای اعتباری و تسهیلات مالی اضافی نتواند مشکلات تراز پرداختهای خودشان را بر طرف کنند. وامهایی که از این طریق داده می شود علاوه بر مشروط بودن به صورت مرحلهای و نظارت شده است. در حال حاضر هر کشور میتواند برای مدت ۳ سال و سالانه ۹۵ تا ۱۱۵ درصد و یا طی ۳ سال کلا ۲۸۵ تا ۳۴۵ درصد سهمیه خودش در صندوق از محل منابع گسترش یافته وام بگیرند.

۵. حساب حق برداشت مخصوص:

هر کشور عضو به نسبت سهمیه اش در صندوق در حساب حق برداشت مخصوص اعتبار دارد و می تواند از این اعتبار در صورت کسری تراز پرداختها و یا تقلیل ذخایرش بدون قید و شرط استفاده کند.

باز پرداخت این وامها مدت معینی ندارد لیکن صندوق انتظار دارد با بهبود وضعیت موازنه پرداختهای کشور وام گیرنده باز پرداخت وام صورت بگیرد. نا گفته نماند که به این گونه اعتبارات صندوق بهره تعلق می گیرد.

۶. منابع دیگر صندوق:

این منابع قرار احتیاطی و تسهیلات مالی جبرانی است که فقط به کشورهای صادر کننده ماد اولیه و مواد خام اختصاص دارد و قرارداد عمومی استقراض که مختص کشورهای صنعتی است.

بانک جهانی (WB):

بانک بین المللی ترمیم و توسعه که به بانک جهانی شهرت یافته است بزرگترین سازمان مالی بین المللی است که در زمینه تامین مالی توسعه اقتصادی کشورهای در حال رشد فعالیت می کند.

هدف اولیه از تاسیس بانک مزبور کمک مالی به بازسازی و ترمیم کشورهایی بود که در جنگ جهانی دوم خسارت دیده بودند.

اهداف اولیه این بانک طبق اساسنامه عبارت بودند از:

کمک به باز سازی و توسعه ی کشورهای عضو از طریق تسهیل سرمایه گذاریهای تولیدی در آن کشورها و باز سازی اقتصادکشورهایی که در خلال جنگ آسیب دیده یا از بین رفته اند. انطباق مجدد و هدایت تسهیلات و وسایل تولیدی با نیازها و احتیاجات زمان صلح و تشویق امر گسترش تسهیلات و منابع تولیدی در کشورهای در حال توسعه

اعطای وام به کشورهای عضو از منابع بانک

تشویق سرمایه گذاریهای خارجی در کشورهای عضو بانک از طریق تضمین اصل و بهره سرمایه گذاریها و مشارکت در اعطای وام و تسهیلات مالی مناسب

کمک به رشد متوازن و بلند مدت تجارت بین المللی و حفظ تعادل در موازنه پرداختها از طریق تشویق سرمایه گذاریهای بین المللی.

اعطای وام از سوی بانک مستلزم متقاعد شدن بانک به صرف وام جهت افزایش بهره‌وری کشور وام گیرنده و نیز اطمینان از توانایی باز پرداخت وام است.

شرایط عضویت:

اعضای اصلی بانک همان اعضای صندوق بین المللی پول هستند که عضویت بانک و اساسنامه آن را پذیرفته اند . عضویت در بانک برای همه اعضای صندوق بین المللی پول امکان پذیر است. شرایط عضویت را هیئت رئیسه بانک تعیین می کند.

ارکان و تشکیلات بانک جهانی:

بانک جهانی نیز مانند صندوق بین المللی پول دارای تشکیلاتی متشکل از هیئت نمایندگان – هیئت مدیره و مدیر عامل میباشد. هیئت نمایندگان به عنوان مهمترین رکن تشکیلاتی بالاترین مرجع تصمیم گیری در بانک میباشد هیئت مدیره به عنوان یکی دیگر از ارکان اصلی تشکیلات بانک اداره بانک را بر عهده دارد و برای انجام وظایف خود دارای اختیارات و قدرتی است که از سوی هیئت نمایندگان به وی تفویض شده است. اعضای هیئت مدیره بانک وظیفه حمایت و حفظ منافع کشور متبوع خود و یا گروهی از کشورها که مدیر انتخابی آنها می باشند و همچنین نظارت و تصمیم گیری درباره سیاستهای بانک و ارزیابی کامل پروژه های تولیدی و سرمایه گذاریهای بانک می باشد.

ریاست بانک به عنوان مسئول اداره بانک توسط اعضای هیئت مدیره انتخاب می شود و حق نظارت عالی بر پروژه ها و حق پیشنهاد اعطای وام به طور کامل به کشورهای عضو در اختیار وی می باشد.

سرمایه ها و منابع مالی بانک جهانی

سرمایه بانک از مجموع سهام تعهد شده اعضا که متناسب با توان اقتصادی و مالی آنها می باشد تامین گردیده است . علاوه بر مجموع سرمایه اولیه و دریافت حق عضویت ها منابع استقراض از بازارهای مالی و دولت ها از دیگر روشهای تامین منابع مالی بانک جهانی محسوب میگردد.

انتشار سهام بین مردم به پولهای غیر از دلار و سپرده گذاریهای سهام و اسناد خزانه در بانکهای مرکزی کشورها و یا سازمان های عمومی و دولتی و حتی فروش اوراق قرضه از مهمترین روشهای تامین مالی و استقراض بانک جهانی به حساب می آید.

وامهای بانک جهانی اکثرا به منظور اجرای پروژههای معینی به کشورهای عضو اعطا می گردد و باز پرداخت آن بعد از اتمام پروژه آغاز می شود. مدت باز پرداخت به خصوصیات هر پروژه بستگی دارد و بر اساس طول عمر مفید هر پروژه تقسیم می گردد که معمولا ۲۵ سال است. نرخ بهره بانک جهانی کمتر از نرخ بهره بازار است. علاوه بر شرایط بانک طرحهای مورد نظر هم بایستی از نظر فنی – اقتصادی و مالی توجیه پذیر باشند.

بانک جهانی علاوه بر وامهای پروژه ای در صورت بروز حوادث طبیعی به منظور جلوگیری از بروز و رفع وقفه در روند توسعه و نیز برای خرید مواد اولیه و تجهیزات به منظور تقویت امکانات تولیدی به کشورهای عضو وام می دهد. تعداد آرای هر کشور عضو با مقدار سرمایه تعهد شده آن در بانک ارتباط مستقیم دارد. هر عضو دارای ۲۵۰ رای به علاوه یک رای اضافی برای هر سهم از سرمایه بانک است. ارزش یک سهم معادل یک صد هزار دلار است. در نتیجه کشوری که سرمایه اش ۱۰۰ میلیون دلار است جمعا ۱۲۵۰ رای دارد. در سال ۱۹۸۸ ایالات متحده آمریکا به تنهایی دارای ۱۴۹۰۰۰ سهم از مجموع ۸۵۰۰۰۰ سهم می باشد یعنی حدود ۱۸ درصد آرا تنها متعلق به ایالات متحده آمریکا بوده است. کمترین تعداد سهام در همین سال به تعداد ۳۸۱ رای متعلق به کشور لائوس بود که معادل ۴ درصد کل آرا بوده است.

موسسات وابسته به بانک جهانی

به منظور گسترش فعالیتهای بانک جهانی و نیز ایجاد نوعی تقسیم کار دو موسسه وابسته به این بانک تاسیس شد: شرکت مالی بین المللی: شرکت مالی بین المللی به منظور اعطای وام به شرکتها و موسسات صرفا خصوصی کشورهای عضو تاسیس شد. دولت ایران در سال ۱۳۳۵ به عضویت شرکت مالی بین المللی درآمد. موسسه بین المللی توسعه: به منظور دادن وامهایی با شرایط آسان به دول فقیر جهان تاسیس شد. منابع مالی این موسسه عمدتا از محل پرداخت کمک بلا عوض ممالک ثروتمند و نیز واریز قسمتی از سود بانک جهانی به حساب این موسسه تامین می شود. وامهای موسسه مذکور بدون بهره است و با کارمزد بسیار نازل و برای دورههای بسیار طولانی ۴۰ تا ۵۰ ساله اعطا می شود.

سهم ناچیز ایران در صندوق بین المللی

خبرگزاری مهر - گروه اقتصادی: با وجود اینکه ایران جزء نخستین اعضای اصلی صندوق بین المللی پول محسوب می شود، حق رای ایران در نهاد معتبر بین المللی به کمتر از یک درصد رسیده است. در عین حال، در اجلاس اخیر مشترک صندوق بین المللی پول و بانک جهانی در سنگاپور، ایران و ۲۲ کشور دیگر از بعضی تصمیمات این صندوق همچون اعطای حق رای بیشتر به برخی کشورها مخالفت کرده اند.

به گزارش خبرنگار اقتصادی "مهر"، دهه ۱۹۴۰ را می باید عصر شکل گیری نهادهای بین المللی نام نهاد. درحقیقت بشر در خلال روند تکامل حیات جمعی خود در مقطع مذکور به این نتیجه رسید که تکروری و یک جانبه گرایی با هدف دستیابی به حداکثر رفاه و استانداردهای فراگیر زندگی منافات دارد.

از این رو اغلب کشورها پس از جنگ جهانی دوم به این اجماع رسیدند که با بنیان گذاری نهادهای امور خود در سطح جهان را سامان بخشند و نظم نوینی تعریف نمایند. هر چند این اجماع محدود به امورات اقتصادی نبود، اما بیشترین تلاش ها معطوف به این عرصه شد و تاسیس دو نهاد بانک جهانی و صندوق بین المللی پول دستاورد همین تلاش ها بود.

اگرچه نمی توان انکار کرد که نیاز به سازمانهای بین المللی برای تدبیر مناسب امور بین کشوری وحل و فصل اختلافات اقتصادی فی مابین چنان پایدار بود که بعدها سبب شکل گیری گات و سپس تحول آن به سازمان جهانی تجارت نیز شد.

علی رغم وجود سازمان های متعدد فعال در حوزه اقتصاد بین الملل و قابلیت های قابل توجه آنها در شکل دهی فضای اقتصاد جهانی باید اذعان کرد اقتصاد ایران در زمینه ارتباط با این سازمانها و حضور در میان بازیگران اصلی تا حد زیادی منفعل بوده است.

کشور ما فاقد کرسی در هیئت مدیره بانک جهانی است و در سازمان آنتکاد (سازمان توسعه و تجارت سازمان ملل متحد) حضور فعالی ندارد. ایران از جمله معدود کشورهایی است که تا کنون به عضویت سازمان جهانی تجارت در نیامده و در سازمان جهانی کار فائو و دیگر موسسات عمده ای ناظر نیز نقش چندانی ایفا ننموده اند.

صندوق بین المللی پول تنها سازمان اقتصادی است که ایران به عنوان عضو اصلی در آن حضور دارد.

در عین حال، تنها سازمان اقتصادی که ایران مستقیماً در میان اعضای اصلی آن نماینده عضو در هیئت مدیره دارد، صندوق بین المللی پول است. صندوق بین المللی پول به عنوان یکی از شناخته ترین موسسات وابسته به سازمان ملل متحد مسوولیت تنظیم نظام پولی و مالی جهانی را برعهده دارد.

اگر چه غالب اخبارانتشار یافته از فعالیت های این موسسه ناظر بر ارایه کمک های مالی به کشورهای مواجه با بحران مشروط به انجام برنامه اصلاحات اقتصادی است، این موسسه مشاوره های فنی و راهبردی نیز به اعضای خود ارایه می دهد که حداقل به لحاظ پوشش و گستردگی به مراتب مهم تر از ایفای نقش تامین مالی کننده است.

حضور فعال و پویا در سازمان های معتبر بین المللی پیش شرط تاثیر گذاری بر روند شکل گیری روابط اقتصاد جهانی و تحولات آتی آن است و حال با توجه به اینکه اقتصاد ایران یک کرسی از ۲۴ کرسی هیئت اجرایی صندوق را در اختیار دارد باید این فرصت را ارج گذارد و در جهت تقویت نقش آفرینی در تحولات نظام مالی بین المللی حرکت کرد.

علی الخصوص آن که حداقل در سه دهه اخیر ایران هیچ گاه متقاضی استفاده از تسهیلات مالی صندوق بین المللی پول نبوده و لذا هرگز در معرض شروط خاص یا رفتارهای سیاسی دیکته شده قرار نگرفته است.

توصیه های صندوق به ایران نیز ناظر بر برخی جهت گیری های اصلاح ساختاری است که به نوعی مورد اجماع نسبی در داخل است، بنابراین می توان همکاری ایران با صندوق بین المللی پول را الگویی موفق از حضور موثر در عرصه موسسات بین المللی دانست. عضویت ایران در صندوق بین المللی پول مستند به قانون "اجازه مشارکت دولت ایران در مقررات کنفرانس منعقد شده در برتون وودز" مصوب سال ۱۳۲۴ است.

ایران در ۲۹ دسامبر ۱۹۴۵ میلادی با سهمیه ۲۵ میلیون دلاری به عضویت صندوق بین المللی پول درآمد و جزء اولین اعضای این موسسه مهم بین المللی قرار دارد که پس از ۱۲ دوره افزایش سرمایه، هم اکنون سهم کشورمان نزد این صندوق به ۱۴۹۷٫۲ میلیون SDR معادل دو میلیارد و ۳۰ میلیون دلار رسیده است.

از منظر میزان همکاری ها و مشارکت، ایران از بدو عضویت خود در صندوق چهار مرحله را پشت سر گذاشته است. در مرحله اول (دوره بعد از جنگ جهانی دوم) کاهش جریان تجارت خارجی، افت درآمد نفت و مشکلات ناشی از جنگ بین الملل، کمبود مواد غذایی و افزایش هزینه زندگی دولت ایران شرایط اخذ کمک صندوق را کسب کرد. اولین برداشت ایران از منابع عادی صندوق در نوامبر ۱۹۵۱ صورت گرفت و تا سال ۱۹۷۱ ایران مبلغ ۱۸۴٫۲ میلیون SDR (حدود ۲۵۰ میلیون دلار) از صندوق وام دریافت کرد که کلیه وجوه مذکور تا سال ۱۹۷۳ بازپرداخت کرد.

مرحله دوم روابط ایران با صندوق از سال ۱۹۷۴ میلادی، یعنی پس از افزایش شدید بهای نفت در بازارهای جهانی و ایجاد مازاد قابل توجه در حساب تراز پرداخت های برخی از کشورها، اقدام به افتتاح خط اعتباری به نام تسهیلات نفتی کرد. منابع مالی این اعتبار به طور کلی توسط کشورهای صادرکننده نفت (از جمله ایران) و کشورهای صنعتی تامین شد. بدین منظور دولت ایران در سال های ۱۹۷۴ و ۱۹۷۵ طی یک قرارداد و اعلام موافقت به طور جداگانه و به ترتیب مبلغ ۵۸۰ و ۴۱۰ میلیون SDR به صندوق وام داد.

اعتبار فوق تا پایان سال ۱۹۷۶ به طور کامل به مصرف رسید و در مجموع ۱۹ کشور از وام ایران استفاده کردند که در مجموع ۶۷ درصد تسهیلات ایران مورد استفاده کشورهای صنعتی و ۳۳ درصد به کشورهای در حال توسعه اختصاص یافت.

مرحله سوم، دوره پیروزی انقلاب اسلامی و به حداقل رسیدن ارتباط ایران با سازمان های بین المللی از جمله صندوق بین المللی پول بود. در این دوره روابط ایران با صندوق منحصر به دریافت و گزارش های اقتصادی و معرفی برخی از کارشناسان بانک جهت شرکت در دوره های کارآموزی و همایش ها بوده است.

از جمله رویداد های این دوره می توان به استفاده ایران تراش ذخیره ای خود (بخشی از ذخایر خارجی اعضای صندوق که نزد این نهاد سپرده می شود) به میزان ۷۰.۸ میلیون SDR معادل ۹۶ میلیون دلار اشاره نمود.

مرحله چهارم با اعزام اولین گروه از کارشناسان اقتصادی صندوق جهت مشاوره اقتصادی پس از ۱۲ سال به ایران در سال ۱۳۶۸ (فوریه ۱۹۹۰ میلادی) آغاز شد که پس از آن ایران همواره روابط مناسب تری با این نهاد داشته است.

متأسفانه میزان سهم ایران در طی عضویتش در صندوق بین المللی ایران پس از انقلاب افزایش نیافته و این امر موجب شده در حال حاضر حق رای ایران در این نهاد معتبر بین المللی به کمتر از یک درصد برسد.

با آنکه قریب به ۶۰ درصد سهام صندوق بین المللی پول و به تبع آن اکثریت آراء، در اختیار کشورهای صنعتی است اما این اعتقاد وجود دارد که عضویت فعال و سازنده کشورهای در حال توسعه در این سازمان اقتصادی بسیار مهم جهانی می تواند تا حد زیادی بر تصمیمات و رفتارهای اقتصاد جهانی تاثیر داشته باشد.

از سوی دیگر، کشورهای توسعه با این عمل نه تنها در معرض آخرین اطلاعات اقتصادی و تصمیم گیری های مهم پولی و مالی جهان قرار می گیرند، بلکه با هماهنگ کردن مواضع و استفاده از قدرت آرای خود تصمیمات را حتی المقدور در جهت تامین نیازها و منافع خود سوق می دهند.

به گزارش "مهر" در عین حال، اخیراً اجلاس مشترک صندوق بین المللی پول و بانک جهانی در سنگاپور نیز برگزار شده است. ایران و ۲۲ کشور دیگر در اجلاس سالانه بانک جهانی و صندوق بین المللی پول با طرح اصلاح ساختار صندوق بین المللی پول و اعطای حق رای بیشتر به کشورهای چین، کره جنوبی، مکزیک و ترکیه مخالفت کردند.

گروه هفت کشور صنعتی آمریکا، ژاپن، آلمان، انگلستان، فرانسه، ایتالیا، و کانادا مجموعاً ۴۵ درصد سهم حق عضویت صندوق بین المللی پول را که نشان دهنده میزان حق رای است، در اختیار دارند.

مخالفت ۲۳ کشور با طرح فوق موجب شد رودریگو راتو رئیس صندوق بین المللی پول اعتراف کند که با وجود تصویب این طرح، اصلاح ساختار صندوق (که قرار است به تدریج و تا سال ۲۰۰۸ ادامه یابد) با موانع بزرگی روبرو است.

در شرایط فعلی پس به خوبی می توان دریافت که هرگونه برخورد انفعالی ایران با موسسات بین المللی از جمله صندوق بین المللی پول نتیجه مثبتی نخواهد داشت. در حالی که فعال بودن در این موسسات و پیروی از سیاست "برخورد آگاهانه" با مسایل بین المللی و بهره برداری مناسب از آنها می تواند در میان مدت زمینه های لازم برای توسعه اقتصادی کشور را بهتر فراهم سازد.

بررسی روش ارزش گذاری حق برداشت مخصوص (SDR)

چکیده:

این گزارش مبانی روش های ارزیابی SDR و نرخ بهره آن که در مقاطع پنجساله توسط هیات مدیره صندوق بین المللی پول انجام می گیرد و ارزیابی جدیدی که از اول ژانویه سال ۲۰۰۱ موثر واقع می شود و نیز روش ارزیابی که مطابق با تصمیم هیات مدیره صندوق در سال ۱۹۸۰ است مورد بررسی قرار می دهد. نکات مهم و نتایج حاصل از این گزارش به شرح زیر است.

در سپتامبر ۱۹۹۸ هیات مدیره موافقت خود را با یک راه حل موقت جایگزینی خودکار یورو به جای مارک و فرانک فرانسه در سبد SDR، اعلام نمود. گزارش حاضر پیشنهاد می کند که با تغییر دادن روش ارزیابی SDR از روش مبتنی بر عضویت به روش مبتنی بر واحد پول، یورو بطور کامل در سبد SDR وارد شود. ارزش گذاری سبد نیز شامل ارزش گذاری همان چهار واحد پول حاضر (دلار، پوند، ین و یورو) می شود.

با وجود واحد پول مشترک اروپایی که مورد پذیرش چند عضو اصلی صندوق است، روش مبتنی بر عضویت مشکلات اجتناب ناپذیری را بدنبال دارد و نیز معیار تصمیم ۱۹۸۰ هیات مدیره صندوق در خصوص تعیین وزن ارزهای موجود در سبد SDR نمی تواند با وجود پول مشترک اروپایی بکار گرفته شود. بویژه روش جاری ارزیابی SDR این سؤال که آیا تقاضا برای یورو به عنوان یک ذخیره دارایی بیشتر منعکس کننده وضعیت اقتصادی داخلی و خارجی کل حوزه پول مشترک اروپایی است یا تک تک کشورهای عضو حوزه پول اروپایی پاسخ نمی دهد.

روش مبتنی بر واحد پول بطور کلی با فرم ارزش گذاری "سبد استاندارد" و با اصول پذیرفته شده کلی ارزش گذاری SDR سازگار است. بر این اساس تصریح می شود که ارزش SDR بر حسب واحدهای پول عمده استوار شود. در حالیکه وزن های واحدهای پول موجود در سبد SDR باید منعکس کننده اهمیت نسبی آنها در تجارت جهانی و سیستم مالی بین المللی باشد. پیشنهاد شده که برای بهبود معیار انتخاب ارزهای سبد SDR در هیات مدیره تصمیماتی در رابطه با ویژگی "قابلیت استفاده آزاد ارزهای سبد SDR" (طبق ماده ۳۰ (f) اساسنامه) و تعیین متغیرهای اقتصادی جاری بکار گرفته شده برای انتخاب ارزهای موجود در سبد و تعیین وزن آنها اتخاذ گردد. بویژه در روش مبتنی بر واحد پول، صادرات کالاها و خدمات در مورد صادراتی که بین اعضا اتحادیه انجام می گیرد، مستثنی شود.

در این گزارش استفاده از متغیرهای کمکی بخش مالی در روش ارزیابی SDR، با توجه به افزایش قابل ملاحظه جریانهای مالی بین المللی خصوصی در سالهای اخیر که در روش جاری ارزیابی SDR و در جریان تجارت مالی با یکدیگر در نظر گرفته نشده مورد بررسی قرار می گیرد.

در این گزارش پیشنهاد شده که بر اساس روش مبتنی بر واحد پول بجای نرخ ابزارهای مالی جاری فرانسه و آلمان نرخ بین بانکی یورو (۱) در سبد نرخ بهره SDR وارد شود. همچنین پیشنهاد می شود که بجای نرخ گواهی سپرده خصوصی سه ماهه که اخیراً در سبد نرخ بهره SDR قرار گرفته نرخ برات دولتی سیزده هفته ای دولت ژاپن قرار گیرد و نرخ اسناد خزانه سه ماهه انگلیس و آمریکا در سبد نرخ بهره SDR باقی بماند.

در خاتمه به بررسی سبد پیشنهادی SDR طی سالهای ۲۰۰۵-۲۰۰۱ و تصمیم هیات مدیره در مورد ترکیب و وزن ارزهای آن (که در اول ژانویه ۲۰۰۱ عملی می شود) پرداخته می شود.

۱- Euro Interbank Offered Rate (Euribor)

روش عملی تعیین ارزشهای متشکله و وزن آنها در سبد SDR

بر اساس تصمیم ۱۹۸۰ هیات مدیره صندوق، روش مبتنی بر عضویت برای ارزش گذاری سبد SDR به شرح زیر بوده است: انتخاب؛ ارزشهای موجود در سبد SDR واحدهای پولی ۵ کشور عضو صندوق است که بیشترین صادرات کالاها و خدمات را طی یک دوره ۵ ساله - قبل از تاریخ موثر شدن تجدید نظر در ارزش گذاری - داشته اند. وزن ها؛ درصد وزنی ۵ ارز انتخابی در ارزش گذاری سبد SDR منعکس کننده مجموع ارزش های صادرات کالاها و خدمات و بیان ارزی اعضا دیگر صندوق از ارزشهای مذکور در سبد در طول ۵ ساله مذکور می باشد. بررسی؛ فهرست ارزشهای موجود در سبد و درصد وزن های آنها در ارزش گذاری سبد SDR هر پنج سال یکبار مورد تجدید نظر قرار می گیرد و هدف از این بررسی این است که ترکیب پایدار سبد حداقل برای یک دوره زمانی ۵ ساله حفظ شود.

ارزش گذاری سبد SDR: تعیین میزان ارزشهای موجود در سبد و وزن روزانه آنها

میزان ارزشهای موجود در سبد SDR، در آخرین روز کاری قبل از تاریخی که سبد جدید SDR بکار گرفته شود، در آن روز میزان ارزشهای موجود در سبد با استفاده از وزن هایی که توسط هیات مدیره تعیین شده و با استفاده از میانگین نرخ ارز برای هر یک از آن ارزها طی سه ماهه قبل از آن تعیین می شود. از طرفی برای اطمینان از اینکه ارزش SDR، پیش و بعد از تجدید نظر در سبد یکسان باشد میزان ارزشهای موجود در سبد تا حدودی تعدیل می شود. میزان ارزشهای موجود در سبد تا دوره پنجساله بعد ثابت می ماند. وزن واقعی هر ارز نیز بمنظور تعیین ارزش سبد SDR بطور روزانه با تغییر در نرخ ارزشهای موجود در سبد تغییر می کند. به عنوان مثال ارزش SDR بر حسب دلار در ۳۱ مه ۲۰۰۰ در جدول زیر محاسبه شده و وزن های تطبیقی نیز نشان داده شده است.

ارزش گذاری SDR

وزن واقعی در ۲۰۰۰/۵/۳۱	برابری دلار	نرخ ارز (۱) در ۲۰۰۰/۳۱/۵	میزان ارزشها بر اساس ماده قانونی ۱-۰	وزن تقریبی اولیه در سال ۱۹۹۵	ارز
۱۶	۰/۲۱۲۱۵۴	۰/۹۳۰۵	۰/۲۲۸۰	۲۱	یورو (آلمان)
۹	۰/۱۱۵۲۲۸۹	۰/۹۳۰۵	۰/۱۲۳۹	۱۱	یورو (فرانسه)
۱۹	۰/۲۵۳۵۱۹	۱۰۷/۲۹	۲۷/۲	۱۸	ین ژاپن
۱۲	۰/۱۵۶۹۵۴	۱/۴۹۴۹	۰/۱۰۵	۱۱	پوند استرلینگ
۴۴	۰/۵۸۲۱۰۰۰	۱	۰/۵۸۲۱	۳۹	دلار آمریکا
۱۰۰	۱/۳۲۰۰۲	-	-	-	۱ دلار آمریکا

(۱) نرخ ارز بر حسب واحدهای پول بر حسب دلار، بجز یورو و پوند که بر حسب دلار بیان می شود

چشم انداز عملی و نظری ارزش گذاری SDR و یورو

با وجود یورو به عنوان واحد پول ۱۱ کشور عضو صندوق بین المللی پول، تداوم معیار مبتنی بر واحد پول برای انتخاب و وزن های بکار گرفته شده در سبد SDR بر اساس تصمیم ۱۹۸۰ صندوق بین المللی پول مورد تردید قرار می گیرد. بر اساس تصمیم فوق روش ارزیابی SDR مبتنی بر عضویت با پذیرش نمایندگی یورو بجای پول ملی آلمان و فرانسه در سبد SDR مورد قبول قرار گرفت. اما این راه حل موقتی، یورو را به عنوان پول داخلی ۹ عضو اتحادیه که پول واحد اروپایی را پذیرفته بودند، در نظر نمی گرفت. همچنین تعیین وزن ارزهای موجود در سبد SDR با وجود پول مشترک اروپایی مشکل است. در تصمیم فوق فرض می شود که هر یک از کشورهای اصلی عضو صندوق بین المللی پول که پول واحدی دارند به این معنی است که یک ارتباط یک به یک بین اعضا و واحدهای پول ملی آنها وجود دارد و این مانع برای پول مشترک وجود ندارد.

همچنین با توجه به صادرات اعضا اتحادیه پولی با یکدیگر، برای رسیدن به تراز ذخایر رسمی یورو که با صادرات اعضا در دست سایر اعضا قرار می گیرد، تصمیم ۱۹۸۰ هیات مدیره صندوق در خصوص ارزش گذاری SDR، مشخص نمی کند که چگونه ذخایر رسمی تعیین شده به یورو و خارج از سطح پوشش یورو به اعضا اتحادیه پول اروپا اختصاص داده شود (آلمان و فرانسه). البته این امکان وجود دارد که در اجرای تصمیم فوق، ذخایر یورو ۱۹۹۹ را به استفاده آلمان و فرانسه اختصاص دهیم. برای مثال سهم بانک فرانسه و بوندز بانک در سرمایه بانک مرکزی اروپا، در هر صورت هر روشی برای اختصاص (تقسیم) ذخایر یورو در دست مقامات پولی خارج از سطح پوشش یورو به کشورهای عضو اتحادیه پول اروپا، شامل عوامل انتخابی می شود و دقیقاً منعکس کننده الزامات اقتصاد هر یک از کشورهای عضو اتحادیه نیست.

ارزیابی SDR تحت روش مبتنی بر واحد پول

به دلیل مشکلات عملی و مفهومی اجتناب ناپذیر در اداره و اجرای معیار مبتنی بر عضویت در انتخاب ارزها و وزن آنها در سبد SDR و با توجه به ایجاد پول مشترک اروپایی پیشنهاد شد که برای ارزش گذاری SDR بطرف روش مبتنی بر واحد پول رفت اما این انتقال نیاز به بررسی معیاری برای انتخاب هر یک از ارزهای داخل سبد و وزن آنها دارد.

انتخاب ارزهای داخل سبد

استفاده از صادرات کالاها و خدمات به عنوان تنها معیار برای انتخاب ارزهای موجود در سبد به تصمیم هیات مدیره صندوق در سال ۱۹۷۴ در این خصوص و معرفی نخستین سبد SDR بر می گردد. در آن زمان استفاده از معیار سهم کشورها در صادرات کالاها و خدمات یک روش مناسب و عملی ایجاد موازنه بین دو هدف متضاد بود. از یک طرف این تمایل وجود داشت که تعداد کافی از ارزها در سبد وجود داشته باشد بطوریکه هیچکدام از آنها نتوانند اثر نامطلوبی روی ارزش SDR بگذارند و از طرف دیگر این نیاز وجود داشت که از مشکلات عملی ناشی از شامل شدن ارزهای بسیار محدود در سبد اجتناب شود. بر این اساس در سال ۱۹۷۴ توافق شد که ارزش گذاری SDR بوسیله ارزش برابری آن با مجموع وزن واحد پول ۱۶ کشوری که سهمشان در صادرات کالاها و خدمات طی ۵ سال ۱۹۷۲-۱۹۶۸ بیشتر از ۱٪ از کل صادرات جهان بوده، انجام شود. در سال ۱۹۸۰ هیات مدیره صندوق تصمیم گرفت که تعداد ارزهای موجود در سبد SDR از ۱۶ ارز به ۵ ارز کاهش یابد و در سال ۱۹۸۱ نیز از تصمیم عملی شد. تصمیم فوق چند اثر داشت، از جمله اینکه به افزایش استفاده از SDR کمک می کرد، بطوریکه با ساده شدن ارزش گذاری آن در معاملات خصوصی نیز بکار برده می شد. دوم اینکه این ضرورت حاصل می شود که ارزش گذاری سبد SDR سازگار و هماهنگ با سبد نرخ بهره SDR (که شامل ۵ ابزار مالی) باشد، شرایطی که با وجود تعداد ۱۶ ارز در سبد SDR

امکان نداشت. اما هیات مدیره صندوق کماکان استفاده از معیار صادرات کالاها و خدمات برای انتخاب ۵ کشوری که واحد پولشان در سبد SDR قرار گیرد، استفاده کرد و این ارزها شامل دلار آمریکا، ین ژاپن، مارک آلمان، فرانک فرانسه و پوند استرلینگ بود.

پیشنهاد هیات مدیره صندوق بین المللی پول در استفاده از روش مبتنی بر واحد پول برای ارزیابی SDR و کاهش تعداد ارزهای موجود در سبد از ۵ ارز به ۴ ارز با معرفی یورو مساله تجدید نظر در معیار انتخاب ارزهای موجود در سبد SDR مطرح می شود. بطوریکه گفته می شود سهم یک کشور از صادرات جهانی به عنوان معیاری از سهم آن در سبد SDR لزوماً به معیار معتبر در مورد استفاده از واحدهای پول آن در نقل و انتقالات بین المللی و یک معیار دقیق و درست از ابعاد (۱) بازارهای مالی (بویژه باتوجه به رشد سریع و گسترده بازارهای سرمایه در ۲۰ سال گذشته) محسوب نمی شود. همچنین با عنایت به نقش SDR به عنوان یک ذخیره دارایی رسمی باید گفت که انتخاب ارزهای متشکله سبد بر اساس ارزش صادرات کالاها و خدمات کشورها به شرط لازم است اما کافی نیست. بر این اساس هیات مدیره معتقد است که یک معیار کمکی برای انتخاب ارزهای موجود در سبد بکار گرفته شود. بر این اساس دو روش زیر را پیشنهاد می کنند.

۱- Breadth & Depth :

در روش اول معیار انتخاب واحد پول در سبد SDR، علاوه بر میزان صادرات و کالاها و خدمات که با آن واحد پول انجام می گیرد، می بایستی واحد پول انتخابی توسط هیات مدیره صندوق به عنوان "ارز قابل استفاده بدون محدودیت" (۱) شناخت شده باشد (طبق ماده ۳۵f اساسنامه صندوق) منظور آن واحد پولی است که بطور گسترده وسیله پرداخت معاملات بین المللی است و بطور وسیعی در بازار ارز مبادله می شود. در سال ۱۹۷۷ هیات مدیره صندوق پیشنهاد داد معیار تعیین یک نوع ارز به عنوان ارز قابل استفاده بدون محدودیت، گستردگی استفاده از آن ارز برای نقل و انتقالات بین المللی و تجارت کالا و خدمات و تسویه معاملات بین المللی و نیز بر اساس حجم نسبی نقل و انتقالات سرمایه به آن ارز باشد. بر این اساس پیشنهاد شد که مجموع ذخیره رسمی از آن واحد پول به عنوان معیاری از میزان گستردگی آن ارز در پرداخت های بین المللی بکار گرفته شود. در این راستا بر آورد گستردگی تجارت آن ارز (واحد پول) در بازارهای ارز خارجی نیز، بر اساس حجم نقل و انتقالات، وجود بازارهای سلف و شکاف بین قیمت خرید و فروش آن واحد پول ظرفیت جذب و ابعاد خارجی آن ارز (تا چه میزانی آن ارز در بازار وجود دارد و مورد معامله و نقل و انتقالات قرار می گیرد) نیز بمنظور اطمینان از اینکه کشور عضو قادر به خرید و فروش میزان قابل توجهی از یک ارز در هر زمان می باشد - بدون اینکه تغییر قابل توجهی در نرخ ارز اتفاق افتد- لازم است که مورد توجه قرار گیرد. بر اساس این معیارها هیات مدیره صندوق در سال ۱۹۷۸ اعلام نمود که مارک آلمان، فرانک فرانسه، ین ژاپن و پوند استرلینگ و دلار آمریکا بدون محدودیت قابل استفاده هستند. با معرفی یورو در ابتدای سال ۱۹۹۹ بجای مارک و فرانک در ارزیابی سبد SDR، تعداد ارزهای قابل استفاده بدون محدودیت از ۵ ارز به ۴ ارز کاهش یافت.

• - Freely Usable ۲

در روش دوم نیز معیار انتخاب ارزهای متشکله سبد SDR همان صادرات کالاها و خدمات و ذخایر است. از این معیار برای تعیین وزن هر یک از ارزها برای ارزش گذاری سبد SDR استفاده می شود. در روش دوم برای تعیین تقاضای بین المللی یک ارز بمنظور انتخاب ارزهای سبد SDR هم انتقالات سرمایه و هم معاملات انجام شده توسط یک ارز در نظر گرفته می شود. در دو روش انتخاب ارز سبد SDR بنظر مناسب می آیند. اما "مفهوم ارزهای قابل استفاده بدون محدودیت" هر چند که صریحاً در تصمیم هیات مدیره در خصوص ارزش گذاری SDR ذکر نشده است. اما مسائلی که در مورد مفهوم ارز قابل استفاده بدون محدودیت وجود دارد، نقش مهمی در تصمیم هیات مدیره در خصوص ارزش گذاری SDR وجود دارد. تصمیمات اولیه هیات

مدیره صندوق در خصوص ترکیب سبد، موازنه ای بین مشکلات عملی انتخاب ارزهای نماینده و مشکلات اجتناب ناپذیر ناشی از وارد کردن ارزهای ضعیف را بدست می دهد. با تصمیم ۱۹۸۰ هیات مدیره صندوق تعداد ارزهای موجود در سبد برای ارزش گذاری SDR از ۱۶ ارز به ۵ ارز کاهش یافت و این امر به درجه اطمینان به ارزهای موجود در سبد SDR از نظر گسترش و اهمیت آنها در بازارهای ارز کمک کرد و این خود عامل مهمی در مفهوم "ارز قابل استفاده بودن محدودیت" است. استفاده از معیار صادرات کالاها و خدمات و موجودی ذخایر ارزی برای تعیین ارزهای سبد SDR، هماهنگی بین انتخاب ارزهای سبد SDR و وزن آنها را تضمین می کند. این معیار ضمن اینکه از شفافیت برخوردار است، با نقش SDR به عنوان ذخیره دارایی نیز سازگار است. در شرایط جاری، این روش و روش پیشنهاد "ارز قابل استفاده بودن محدودیت" ترکیب یکسانی از سبد ارزش گذاری SDR را ارائه می دهند. استفاده از مفهوم "ارز قابل استفاده بودن محدودیت" به عنوان معیاری برای انتخاب ارزهای سبد SDR روش بهتری است. علاوه بر این در روش فوق با بکارگرفتن ذخایر رسمی، لزوماً "چند شاخص دیگر در رابطه با وسعت و عمق بازارهای مالی را نیز مورد توجه و نظر قرار می دهد. اما اتکا به یک روش کمی (انتخاب ارزهای سبد SDR صرفاً" بر مبنای مجموع صادرات کالاها و خدمات و ذخایر رسمی ارزی خاص) لزوماً "تضمینی بر استفاده وسیع از ارزهای سبد SDR در آینده نیست. همچنین یک روش صرفاً" کمی، مطابقت نرخ بهره کوتاه مدت با نرخ بهره سبد SDR را تضمین میکند. بنابراین صندوق بین المللی پول معتقد است که باید هیات مدیره پاره ای ملاحظات را در خصوص ارزهای سبد SDR به عمل آورد به گونه ای که اطلاعات موجود را در مورد استفاده واقعی از آنها در بازارهای مالی را به حساب آورده و در نظر داشته باشد.

از نظر صندوق بین المللی پول در نظر گرفتن معیار ارزهای قابل استفاده بدون محدودیت برای انتخاب ارزهای لحاظ در سبد SDR ضمن اینکه بیانگر تحول منطقی تصمیمات قبلی هیات مدیره صندوق در این خصوص است، به عنوان روشی جایگزین روش انتخاب ارزهای موجود در سبد بر اساس معیار صادرات کالاها و خدمات بعلاوه ذخایر، ضمن آنکه مزیت روش فوق را دارد عیبهای بالقوه آن روش را نیز ندارد. بر این اساس کارشناسان صندوق بین المللی پول پیشنهاد می کنند که هیات مدیره رسماً" این تصمیم را بپذیرد که معیار انتخاب ارزهای سبد SDR (پول ملی یک کشور با یک اتحادیه پولی) علاوه بر معیار بیشترین صادرات کالاها و خدمات انجام گرفته شده توسط آن ارز، لازم است که آن واحد پول به عنوان ارز قابل استفاده بدون محدودیت نیز شناخته شده باشد.

بمنظور تعیین وزن ارزهای موجود در سبد SDR هیات مدیره مخالف روش مبتنی بر تجارت صرف است. حتی در هنگام تعیین وزن ارزهای سبد SDR در سال ۱۹۷۴، هیات مدیره تصمیم گرفت سهم دلار آمریکا را در سبد افزایش دهد زیرا سهم دلار آمریکا در نقل و انتقالات مالی بطور قابل ملاحظه ای بیشتر از سهم دلار آمریکا در صادرات کالاها و خدمات جهانی بود. هیات مدیره صندوق در ۱۹۷۸ نیز تصمیم گرفت ذخایر رسمی را برای تعیین وزن ارزهای سبد SDR در نظر بگیرد (علاوه بر صادرات کالاها و خدمات)، این وزن ها در واقع تعیین کننده ارزهای نماینده در نقل و انتقالات بین المللی است و شامل نقل و انتقالات مالی بوسیله ارزهای نماینده نیز می شود.

به هر حال انتقال به یک روش مبتنی بر واحد پول - بمنظور تعیین ارزهای متشکله سبد SDR - نیاز به تعریف مجدد متغیرهای اقتصادی بکار گرفته شده در تعیین و انتخاب ارزهای سبد SDR دارد (صادرات کالاها و خدمات و ذخایر رسمی)، متغیرهای اقتصادی مذکور نیز باید ترجیحاً" منعکس کننده خصوصیات واحدهای ارز متشکله سبد SDR باشند تا خصوصیات اعضا بر این اساس در مورد اتحادیه های پولی، صادرات کالاها و خدمات آنها باید مستثنی از تجارت داخلی بین اعضا اتحادیه باشد و ذخایر

رسمی اتحادیه نیز بصورت واحدهای پولی انتخاب و نگهداری شده توسط مقامات پولی خارج از کشور عضو یا اتحادیه پولی تعریف شود.

با توجه به اینکه ارزش صادرات لزوماً یک شاخص مناسب در مورد میزان استفاده بین المللی از یک ارز خاص در سفارش های تجاری نیست، بنابراین می توان این موضوع را مورد بررسی قرار داد که آیا ادامه بکارگیری صادرات کالاها و خدمات به عنوان یک معیار در انتخاب ارزهای سبد SDR و تعیین وزن ها مناسب است. بنابراین بحثی که می تواند در مورد روش مبتنی بر واحد پول انجام گیرد، معیار مطرح برای انتخاب ارزهای سبد و وزن آنها است، این معیار باید سفارش های تجاری انجام شده با آن واحد پول باشد. این معیار هماهنگ و هم تراز با معیار واحد پول ذخایر رسمی خواهد بود. اما این روش در عمل با مشکل مواجه می شود، چون اطلاعات در مورد واحد پول سفارش های تجاری بسیاری از کشورهای عضو در دسترس نیست. در این شرایط صندوق بین المللی پول در حال حاضر واحدهای پولی استفاده شده در سفارش های تجاری را به عنوان معیار انتخاب و تعیین وزن ارزهای سبد SDR بکار نمی گیرد. اما به هر حال در نظر گرفتن ذخایر رسمی در تعیین وزن ارزهای سبد SDR مناسب است. زیرا منعکس کننده نقش SDR به عنوان یک دارایی مالی است. در عمل SDR فقط توسط بانکهای مرکزی برای تکمیل دارایی های ذخیره نگهداری می شود. در این شرایط قابل قیاس ترین متغیرهای اقتصادی مربوطه برای SDR ترکیب ذخایر رسمی در دست بانک مرکزی است که می تواند به عنوان مبنایی برای وزن ارزهای موجود در سبد نیز مورد توجه قرار گیرد. اما صرف استفاده از ذخایر رسمی در تعیین وزن ارزهای سبد SDR باعث خواهد شد که دلار آمریکا به عنوان یک ارز عمده مورد استفاده، وزن زیادی در سبد داشته باشد زیرا در پایان سال ۱۹۹۹ حدود ۶۴٪ از ذخایر رسمی بانکهای مرکزی در جهان به دلار آمریکا بوده است. تکیه بر ذخایر رسمی برای تعیین وزن سبد SDR نه تنها سبب خواهد شد که یک ارز خاص اثر بیش از اندازه ای روی ارزش SDR بگذارد بلکه نوسانات ارزش SDR بر حسب آن ارز عمده داخل سبد زیاد می شود. به همین دلیل پیشنهاد می شود که ترکیبی از صادرات و ذخایر رسمی در تعیین ارزش سبد SDR در نظر گرفته شود.

در روش جاری ارزش گذاری SDR، افزایش قابل توجه جریان های مالی بین المللی در اهمیت نسبی تعیین شده برای جریان معاملات و تجارت متقابل منعکس نمی شود. تحت روش جاری صادرات کالاها و خدمات سالانه ۵ ارز سبد SDR در حدود سه برابر موجودی ذخیره اعضا از آن ارزها است، وزن صادرات کالاها و خدمات در محاسبه ارزش SDR نیز در حدود سه برابر ذخایر رسمی است. اهمیت نسبی دو متغیر اقتصادی (صادرات کالاها و خدمات و ذخایر ارزی) منجر به این می شود که وزن نسبی کمتری به عوامل مالی داده شود. علاوه بر این افزایش سریع جریان های مالی بین المللی در سالهای اخیر در بخش های بزرگی نقل و انتقالات (معاملات) خصوصی را منعکس می کند؛ در حالیکه ارزش گذاری SDR بر اساس ترکیب ارزهای خارجی موجود در آن منعکس کننده تصمیمات موسسات اقتصادی دولتی در مورد ذخیره موجودی ها است.

در بررسی های قبلی ارزش گذاری سبد SDR (سالهای ۱۹۸۵، ۱۹۹۰ و ۱۹۹۵) برای تعیین وزن های نسبی ارزهای تشکیل دهنده سبد SDR، هیات مدیره متغیرهای مالی کمکی را معرفی کرد اما همچنان محاسبه وزن ها بر حسب سهم آنها در صادرات و موجودی ذخایر بین المللی را نیز تایید کرد. بررسی های قبل تر از آن نیز به این نتیجه رسیدند که متغیرهای مالی کمکی تاییدی بر درجه بندی اهمیت نسبی ارزهای متشکله سبد بر اساس حجم تجارت و ذخایر ارزی است. محاسبات برای دوره ۹۹-۹۵ نیز تایید می کنند که مشارکت متغیرهای مالی کمکی ترکیب سبد SDR را تغییر نمی دهد اما به هر حال استفاده از متغیرهای مالی کمکی روی وزن ارزهای داخل سبد اثر دارد. به هر حال با موافقت در بکارگیری شاخص های مالی کمکی، سهم هر یک از ارزها در سبد SDR تغییر می کند؛ بطوریکه سهم آنها وابسته است به وزنی که به متغیرهای مالی کمکی و ذخایر در مقایسه با متغیرهای تجارت داده می شود و نیز بستگی به انتخاب متغیرهای مالی خاص دارد.

مساله قابل توجه ديگر اين است كه آيا تغييرات وسيع در روش ارزش گذاري SDR - مانند معرفي متغيرهاي مالي كمكي - پيش از اينكه اطلاعات مفصل تر در مورد بكارگيري بين المللي يورو در دسترس قرار گيرد، تحقق خواهد يافت. ارزشيابي روندهاي بلندمدت كه براي بررسي ارزش گذاري SDR بسيار مهم است با وجود يورو و مسايل مربوط به پوشش آماری آن پيچيده شده است. براي مثال سازگاري اطلاعات در مورد وام بانكي بين المللي و اوراق قرضه خارجي به يورو در مقايسه با اطلاعات مربوط به واحدهاي پولی قبلی يورو بخاطر نياز به ابطال و خارج کردن جريان های مالی داخلی ۱۱ کشور اروپایی پيچيده شده، علاوه بر اين، دسترسي به اطلاعات در مورد نقش واحدهای پول در سرمايه گذاري های بين المللي محدود است. براي مثال اطلاعات تهيه شده توسط بانک تسويه جهاني بين نقش تامين مالي بين المللي يك واحد پول خاص و استفاده از آن واحد پول سرمايه گذاري بين المللي تمايزی قايل نمی شود. در همين رابطه شواهد حاکی از آن هستند كه گسترش نقش تامين مالي خارجي يورو سريعتر از توسعه نقش آن به عنوان واحد پولی سرمايه گذاري بين المللي بوده است. در مجموع با توجه به وجود اطلاعات بسيار محدود در خصوص کاربرد بين المللي يورو پيشنهاده می شود كه بكارگيري متغيرهاي مالي كمك براي ارزش گذاري سبد SDR می بايست تا تکميل بيشتري اطلاعات موجود به تعويق بيافتد. علاوه بر اين هنوز تحليل های صورت گرفته در خصوص مشاركت متغيرهاي مالي كمكي براي تعيين وزن ارزهاي موجود در سبد SDR مشخص نيست. از طرفي چون اصولاً "بازار خصوصي براي دارايي های مشخص شده به SDR وجود ندارد و از SDR به عنوان ابزاري براي پوشش دادن خطرات ناشی از تغييرات نرخ ارز و نرخ بهره استفاده زيادي نمی شود؛ علاوه بر اين با وجود گسترش معاملات سوپا، قراردادهای آتی و اختيار معامله كه به سرمايه گذاران اجازه می دهد ساختار بدهی و دارايي خود را به ارزهاي عمده و مهم هماهنگ کنند؛ تعيين متغيرهاي كمكي براي ارزش گذاري SDR بسيار بحث انگيز و مشكل است. به همين دليل صندوق در حال حاضر معرفي متغيرهاي مالي كمكي براي تعيين ارزش گذاري وزن ارزهاي سبد SDR، را توجيه نمی کند.

وزن ارزهاي موجود در سبد SDR در زمان های مختلف

روش مبتنی بر واحد پول پيشنهاده شده ۲۰۰۱-۲۰۰۵	جاری (۵/۳/۲۰۰۰)	۱۹۹۶-۲۰۰۰	۱۹۹۱-۱۹۹۵	۱۹۸۶-۱۹۹۰	۱۹۸۱-۱۹۸۵	
۴۴	۴۴	۳۹	۴۰	۴۲	۴۲	دلار
۲۹	۲۵	-	-	-	-	یورو
-	(۱)۱۶	۲۱	۲۱	۱۹	۱۹	مارك آلمان
-	(۲)۹	۱۱	۱۱	۱۲	۱۳	فرانك فرانسه
۱۵	۱۹	۱۸	۱۷	۱۵	۱۳	ين ژاپن
۱۲	۱۲	۱۱	۱۱	۱۲	۱۳	پوند استرلینگ

(۱) يورو (آلمان)

(۲) يورو (فرانسه)

اجرای عملی روش مبتنی بر واحد پول جهت ارزیابی SDR:

انتقال به روش فوق نیاز به تغییر شاخص انتخاب ارزهای متشکله سبد SDR و وزن های هر یک از آنها دارد که بر اساس تصمیم صندوق از ۱۹۸۰ برای ارزیابی سبد SDR مورد استفاده قرار می گیرد. در روش جاری ارزیابی SDR مهمترین تغییری که پیشنهاد شده این است که واحدهای پولی چهار کشور عضو یا اتحادیه های پولی (مجموع کشورهای که دارای پول واحد و بانک مرکزی مشترک هستند) که دارای بیشترین صادرات هستند مورد نظر قرار گیرد. بنابراین بر این اساس طی سالهای ۹۵-۹۹ در سبد SDR چهار واحد پولی، یورو، دلار، ین و پوند استرلینگ قرار می گیرد. اعضا صندوق یا اتحادیه های پولی که واحد پولشان در سبد SDR قرار دارد طی سالهای ۹۹-۱۹۹۵، ۴۲ درصد از صادرات جهان را به خود اختصاص داده اند. وزن های نسبی واحدهای پولی متشکله سبد SDR نیز توسط ترکیبی از میانگین ارزش صادرات طی سالهای ۹۵-۹۹ (چون اطلاعات در مورد صادرات کشورهای تحت پوشش یورو به بقیه جهان برای سالهای ۹۵-۹۹ در دسترس است) و ذخایر رسمی نگهداری شده توسط مقامات پولی خارج از کشور یا اتحادیه پولی حاصل می شود. بر این اساس وزن هر یک از ارزهای موجود در سبد SDR به ترتیب ۴۴٪ دلار آمریکا، ۲۹٪ یورو، ۱۵٪ ین و ۱۲٪ پوند استرلینگ خواهد بود.

مبنای تعیین وزن واحدهای پولی موجود در سبد SDR و ارزیابی سبد

واحد پول	صادرات کالاها و خدمات (۱) (میانگین ۹۵-۹۹) (میلیارد SDR)	موجودی های رسمی واحدهای پول (۲) (پایان دسامبر ۱۹۹۹) (میلیارد SDR)	مجموع ستون های ۱ و ۲ (میلیارد SDR)	وزن ها به عنوان درصدی از کل ستون ۳	درصد گردشده وزن ها
دلار آمریکا	۸۱۰/۹	۸۰۰/۱	۱۶۱۱	۴۴/۲	۴۴
یورو	۹۱۸/۸	۱۵۰/۹	۱۰۶۹/۷	۲۹/۴	۲۹
ین	۴۷۸/۶	۶۱/۱	۵۳۹/۶	۱۴/۸	۱۵
پوند	۳۷۳/۴	۴۸	۴۲۱/۴	۱۱/۶	۱۲
کل	۲۵۸۱/۶	۱۰۶۰	۳۶۴/۷	۱۰۰	۱۰۰
وزن نسبی	۷۰/۹	۲۹/۱	۱۰۰		

(۱) شامل اعتبارات درآمدی می شود

(۲) ذخایر رسمی نگهداری شده توسط مقامات پولی در خارج از کشور یا اتحادیه پولی

همانطور که ملاحظه می شود نسبت به وزن های جاری واقعی، سهم یورو در این روش پیشنهادی بیشتر و بجای آن سهم ین کوچکترین شده، سهم دلار و پوند نیز به میزان کمی تغییر کرده است.

به هر حال در این روش با توجه به اینکه مشخص نیست که اطلاعات یکسال در مورد ذخایر تعیین شده یورو شاهد و الگوی یک روند دراز مدت است بنابراین یورو نمی تواند به عنوان جایگزین ساده ای از واحدهای پول اروپایی سابق باشد، همانطور که انتظار می رود ویژگیهای بازده خطر ذخایر ملحوظ در یورو نمی تواند از ویژگیهای بازده و خطر ذخایر، واحدهای پولی سابق لحاظ در یورو دمشق شود.

از نظر عملی اطلاعات در مورد ذخایر رسمی از ارزشهای پیشین لحاظ در یورو در خارج از سطوح پذیرش یورو، طی سالهای ۹۸-۹۵ صرفاً برای سه تا ۱۰ ارز اروپایی موجود است (مارک، فرانک فرانسه و گیلدر هلند) اگرچه این واحد پولی احتمالاً سهم زیادی در کل ذخایر تعیین شده بصورت ارزشهای پیشین لحاظ در یورو دارند، اما هر تخمین دقیق با درجه ای از خطا همراه است و تخمین صحیحی موجود نیست که بر اساس آن مبنایی برای محاسبه وزن های ارزش گذاری سبد SDR ارائه شود. به هر حال محاسبه وزن یورو بستگی به ذخایر مارک، فرانک، گیلدر موجود در خارج از سطح اعتباری یورو (اتحادیه اروپا) برای سالهای ۹۵-۹۸ دارد.

شق اصلی برای ارزش گذاری SDR، در روش مبتنی بر واحد پول، همان معیار روش مبتنی بر عضویت و تعیین ارزشهای متشکله سبد SDR برای مدت ۵ سال است؛ اما وزن چهار ارز متشکله SDR به هنگام می شود. با به روز کردن وزن ها در این روش، همان وزن های ۴۴٪ و ۱۲٪ برای دلار و پوند را نتیجه می دهد (در مقایسه با وزن ها در روش پیشنهادی مبتنی بر واحد پول)، وزن یورو نیز ۲۸٪ است که فقط کمی پایین تر از روش پیشنهادی است. سهم پایین تر یورو نیز با یک افزایش در سهم یورو (۱۶٪ بجای ۱۵٪) جبران می شود. بنابراین به روز کردن وزن ها در روش مبتنی بر عضویت تقریباً برابر با همان نتایج روش مبتنی بر واحدهای پولی است، اما به هر حال با وجود پول مشترک اروپایی، سیستم ارزیابی SDR مبتنی بر روش واحد پول مناسبتر است.

سبد SDR پیشنهادی برای سالهای ۲۰۰۱-۵

وزن هر یک از ارزها در سبد SDR برای سالهای ۹۵-۹۹ شامل دلار ۴۴٪، یورو ۲۹٪، یین ۱۵٪ و پوند ۱۲٪ بود. در زمان ارزیابی مجدد سبد در پایان سال ۲۰۰۰، میزان جدید واحدهای پولی لحاظ در سبد مطابق با درصد وزن های موافقت شده برای اجزای SDR ترتیب داده می شود. بر این اساس جدول زیر نحوه محاسبه میزان سهم هر واحد پولی مورد انتظار در سبد SDR از ژانویه ۲۰۰۱ را نشان می دهد. در این محاسبه نرخ های ارز در طی مارس و مه ۲۰۰۰ بکار گرفته شده است. انتقال از سبد جاری به سبد جدید SDR این اطمینان را ایجاد می کند که ارزش معاملاتی سبد بر مبنای ارزشهای جدید SDR بر حسب دلار برابر ارزش آن بر مبنای ارزهای قبلی سبد در آخرین روز پیش از اول ژانویه ۲۰۰۱ خواهد بود.

محاسبه میزان هر یک از ارزهای موجود در سبد SDR (سبد تجدید نظر شده)

سبد جاری		سبد پیشنهادی بر اساس اطلاعات ۹۵-۹۹					واحد پول
		واحد پول	درصد تغییرات میزان واحد پول	میزان واحد پول (۱)	درصد وزن سر راست شده	درصد وزن اولیه	
میزان واحد پولی	درصد سهم واقعی از ۳۱ مه ۲۰۰۰	دلار	۰/۲	۰/۵۸۱	۴۴	دلار	
۰/۵۸۲۱	۴۴	۳۹	یورو (آلمان)	۱۷/۹	۰/۴۱۵	۲۹	یورو
۰/۲۲۸	۱۶	۲۱	ین	-۲۱	۲۱/۵	۱۵	ین
۲۷/۲	۱۹	۱۸	یورو (فرانسه)	-۲/۹	۰/۱۰۲	۱۲	پوند
۰/۱۲۳۹	۹	۱۱	پوند استرلینگ				
۰/۱۰۵	۱۲	۱۱					

(۱) برای هر مجموعه از وزن ها، میزان واحدهای پول میانگین و نرخ های ارز در پایان دوره مرجع (دسامبر- اکتبر ۲۰۰۰) بکار گرفته شد، بمنظور تجدید نظر در ترکیب سبد SDR و از روش وزن های سر راست شده (گردشده) استفاده شده است.

تعیین نرخ بهره SDR

هیات مدیره صندوق در سال ۱۹۹۸، یورو را جانشین مارک و فرانک فرانسه در سبد SDR کرد و تصمیم گرفت ۵ ابزار جداگانه موجود در سبد نرخ بهره SDR را نیز کماکان حفظ نماید این ابزارها عبارت بودند از: بازده بازار اوراق خزانه سه ماهه انگلیس، فرانسه، آمریکا و نرخ سپرده بین بانکی سه ماهه آلمان و نرخ گواهی سپرده سه ماهه ژاپن (البته این ابزارها برای فرانسه و آلمان به یورو ارزیابی می شد).

با انتقال به روش مبتنی بر واحد پول پیشنهاد می شود در سبد نرخ بهره SDR ابزارهای مالی که در حوزه جغرافیایی اعتبار یورو برای سرمایه گذاران قابل دسترس است نیز لحاظ شود. از این رو بانک مرکزی اروپا معتقد است که نرخ پیشنهادی بین بانکی سه ماهه یورو (۱) مناسبترین نرخ برای لحاظ شدن در سبد نرخ بهره SDR است- بویژه در غیاب بازار اوراق خزانه دولتی همگن در

۱- Euribor.

گسترده جغرافیایی اعتبار یورو - در مورد ابزارهای مالی مناسب در سبد نرخ بهره SDR، مقامات انگلیس و آمریکا معتقدند که نرخ های بازار اوراق خزانه سه ماهه مناسبترین نرخ برای لحاظ شدن در سبد نرخ بهره SDR است. مقامات ژاپن نیز معتقدند که اوراق مالی (۱) ۱۳ هفته ای دولت ژاپن، جانشین خوبی برای گواهی سپرده سه ماهه است که اخیراً در سبد نرخ بهره SDR قرار دارد. در گذشته علت استفاده از نرخ گواهی سپرده سه ماهه فقدان اوراق قرضه کارآمد برای محاسبه نرخ بهره SDR بود. برای مثال در سال ۱۹۹۰ بازار اوراق مالی دولتی سیزده هفته بطور قابل ملاحظه ای نقدینگی کمتر نسبت به بازار گواهی سپرده خصوصی با سررسید سه ماهه داشت، اما از آوریل ۱۹۹۹ بازار اوراق مالی سیزده هفته ای در ژاپن رشد سریعی داشت، در طرف عرضه نیز وزارت دارایی ژاپن بمنظور تامین مالی کسری خود انتشار آنرا افزایش داد (در واقع دولت ژاپن برای اینکه از مزیت نرخ های بهره پایین استفاده نماید اقدام به انتشار این اوراق و کوتاه کردن متوسط سررسید های بدهی دولت کرد). در طرف تقاضا قبل از آوریل ۱۹۹۹ بانک مرکزی ژاپن اوراق مالی منتشره توسط وزارت دارایی را خرید. از آوریل ۱۹۹۹ وزارت دارایی ژاپن این اوراق را در میان عده ای از سرمایه گذاران به مزایده گذاشت و از آن به بعد بانک مرکزی ژاپن این اوراق را نخرید. همراه با افزایش حجم انتشار و معامله این اوراق مالی، انتشار گواهی سپرده سه ماهه کاهش سریعی داشت. بنابراین صندوق بین المللی پول نیز به این نتیجه رسید که در سبد نرخ بهره SDR بجای گواهی سپرده سه ماهه از این اوراق مالی استفاده شود از جمله دلایل صندوق بین المللی پول برای این جابجایی عبارت است از:

- اوراق های مالی تعهدات دولت محسوب شده بنابراین از نظر ویژگی خطر مشابه SDR است.
- عرضه و تقاضا گواهی سپرده های ارزی کاهش یافته در حالیکه اوراق های مالی هم اکنون در میان ابزارهای مالی قابل دسترس سرمایه گذاران از مقبولیت کافی برخوردار هستند.
- گواهی سپرده بطور مستقیم حساسیت نقدی نسبت به تغییر شرایط اعتباری (که منجر به نقدینگی پایین تر می شود) دارند. بنابراین سبد نرخ بهره SDR شامل یک نرخ بهره بخش خصوصی (نرخ پیشنهادی بین بانکی یورو) و سه نرخ بهره دولتی یا عمومی (بازده اوراق خزانه سه ماهه آمریکا، انگلیس و اوراق مالی سیزده هفته ای ژاپن) می شود. لحاظ کردن نرخ بین بانکی یورو منجر به افزایش جزئی بهره SDR در مقایسه با نرخ بهره رسمی SDR در طول سال ۱۹۹۹ می شود.

۱- Financing bill

بطور کلی هیات مدیره صندوق بدنبال بررسی ابزار ترجیحی دیگر برای نرخ بهره سه ماهه بین بانکی یورو است که در سطوح واحد پول اروپایی در سبد نرخ بهره SDR قرار گیرد. بر این اساس هر نوع بدلیلی که در نظر گرفته شود باید با موارد زیر سازگار باشد:

- تغییر پیشنهاد شده در روش ارزیابی SDR از روش مبتنی بر عضویت به روش مبتنی بر واحد پولی که بطور ضمنی دلالت بر نیاز به انتخاب یک نرخ بهره نماینده برای سطوح یورو دارد.
- راهنمایی های هیات مدیره برای انتخاب ابزارهای مالی در سبد نرخ بهره SDR بطور ضمنی دلالت بر این دارد که آنها باید نماینده حوزه ای ابزار های مالی باشند که برای سرمایه گذاران به ارزشهای ویژه قابل دسترس است و نسبت به تغییر در شرایط اعتباری حساس باشد، تصویری از خطر اعتباری داشته یا خطر اعتباری آنها با ابزارهای مالی اصلی قابل مقایسه باشد.
- این اصل که نرخ بهره SDR باید از شفافیت برخوردار باشد، این اصل دلالت بر این امر دارد که تمامی نرخ های بهره بکار گرفته شده برای محاسبه آن باید نرخ های مبتنی بر بازار باشند که به آسانی قابل مشاهده و بطور آزادانه قابل دسترس برای عموم باشند، بطوریکه استفاده کنندگان از SDR بتوانند به آسانی نرخ بهره آن را محاسبه کنند.

تصمیمات پیشنهاد شده برای تعیین سبد SDR

تصمیمات زیر برای تصویب هیات مدیره پیشنهاد شده است، تصمیم ۱ و ۲ نیاز به ۷۰٪ اکثریت کل آرا و تصمیم ۳ نیاز به اکثریت ساده کل آرا دارد.

((تصمیم اول))

۱- ارزش حق برداشت مخصوص بر پایه چهار واحد پولی اعضا صندوق یا اتحادیه های پولی عضو صندوق تعیین می شود که صادرات کالاها و خدمات آنها در طول یک دوره ۵ ساله پیش از تاریخ موثر شدن این تصمیم (یا هر تجدید نظر بعدی) دارای بیشترین ارزش باشد آن نیز توسط صندوق و بر اساس واحدهای پولی که بدون محدودیت قابل استفاده هستند و مطابق با ماده ۳۰ (f) از اساسنامه صندوق تعیین می شود. در مورد اتحادیه پولی تعیین ارزش صادرات کالاها و خدمات بین اعضا اتحادیه صورت می گیرد.

۲- وزن هر یک از ارزشهای منتخب در بند ۱ بالا نیز تحت تاثیر عوامل زیر است:

الف) ارزش موجودی های هر یک از واحدهای پولی (مذکور در بند ۱ بالا) در پایان سال ۱۹۹۹ و از آن پس در پایان هر دوره پنج ساله (مذکور در بالا) که توسط مقامات پولی هر یک از اعضا و در مورد هر اتحادیه پولی توسط مقامات پولی اعضا غیز از کشورهای عضو اتحادیه نگهداری می شود.

ب) ارزش صادرات کالاها و خدمات (تعریف شده در بند ۱ بالا) اعضا یا اتحادیه های پولی طی یک دوره پنج ساله مذکور در پاراگراف ۱ بالا.

۳- مطابق با اصول مذکور در بالا از اول ژانویه ۲۰۰۱ تاریخ موثر شدن تصمیم فوق، ارزش حق برداشت مخصوص برابر مجموع ارزش های مشخصی از ۴ واحد پول فهرست شده در زیر خواهد بود. میزان هر یک از واحدهای پولی در ۳۱ دسامبر ۲۰۰۰ تعیین خواهد شد.

سهام های هر یک از ۴ واحد پول متشکله سبد حق برداشت مخصوص مطابق با وزن های مشخص شده زیر است:

واحد پول	وزن ها
دلار	۴۴
یورو	۲۹
ین	۱۵
پوند	۱۲

فهرست واحدهای پولی که ارزش حق برداشت مخصوص را تعیین می کند و میزان هر یک از آنها در اول ژوئن ۲۰۰۶ (اولین روز از دوره پنج ساله بعدی) مطابق با اصول و مقررات زیر مورد تجدید نظر قرار می گیرد مگر اینکه صندوق بین المللی پول تصمیم دیگری در رابطه با بازنگری اتخاذ نماید.

الف) واحدهای پولی که ارزش SDR را تعیین می کند مطابق با بند ۱ بالا مشخص می شود. واحد پولی دیگری جایگزین واحدهای لحاظ شده در فهرست SDR قرار نمی گیرد مگر اینکه ارزش صادرات کالاها و خدمات عضو یا اعضا یک اتحادیه پولی که واحد پول آنها در فهرست نیست در طی دوره مربوطه بیشتر از صادرات کالاها و خدمات عضو یا اتحادیه پولی باشد که واحد پول آنها در سبد قرار دارد (حداکثر ۱٪).

ب) میزان هر یک از ۴ واحد پولی مذکور در بند الف) بالا در آخرین روز کاری قبل از تاریخ موثر شدن تجدید نظر در ارزشهای متشکله SDR تعیین می شود. سهم هر یک از این واحدهای پولی در ارزش SDR مطابق با درصد وزن ها آنها است که مطابق با بند زیر تعیین می شود.

ج) درصد وزن های هر یک از واحدهای پولی متشکله در سبد SDR مطابق با مجموعه اصول پیشین در بند ۲ تعیین می شود؛ به گونه ای که اهمیت نسبی عواملی که مبنای تعیین درصد وزن ها در بند ۳ است، حفظ می شود (وزن با تقریب کمتر از ۱٪ گرد می شود).

۴- تعیین میزان هر یک از ارزشهای متشکله SDR مطابق با بندهای ۳ و ۴ انجام می گیرد، به گونه ای که اطمینان حاصل شود که ارزش حق برداشت مخصوص بر حسب ارزشهای متشکله در آخرین روز کاری دوره پنجساله پیشین از نظر قیمت گذاری (ارزش گذاری) همان ارزش گذاری قبل و بعد از ارزیابی مجدد باشد.

((تصمیم دوم))

از ابتدای ژوئن ۲۰۰۱ قانون (C) - 1T (در مورد ارزش سبد SDR) با حذف فهرست نرخ ها و بازده ها به صورت زیر اصلاح می شود:

دلار آمریکا	بازده بازار اسناد خزانه سه ماهه
یورو	نرخ پیشنهاد شده سه ماهه بین بانکی یورو
ین	اوراق های مالی سیزده هفته ای دولت ژاپن
پوند	بازده بازار اسناد خزانه سه ماهه انگلیس

((تصمیم سوم))

از اول ژوئن ۲۰۰۱ پاراگراف دوم از مصوبه شماره $(* 85/186 G/S) - (8160)$ مصوب ۲۳ دسامبر ۱۹۸۹ در خصوص رهنمودهای محاسبه میزان واحدهای پولی متشکله سبد SDR اصلاح می شود؛ با حذف پاراگراف (3C) از مصوبه هیات مدیره به شماره $*(80/145) - 6631$ مصوب ۱۷ دسامبر ۱۹۸۰ و جایگزین کردن آن با پاراگراف (4C) از مصوبه هیات مدیره به شماره ... (2000/000) مصوب

* پاراگراف دوم مصوبه فوق الذکر: میزان واحدهای پولی متشکله برای سبد جدید SDR (ناشی از اعمال نرخ های متوسط ارز ماههای اکتبر - دسامبر) از درصد وزن های تعیین شده (در پاراگراف (۳C) مصوبه هیات مدیره به شماره (۸۰-۱۴۵) ۶۶۳۱ در تاریخ ۱۷ دسامبر ۱۹۸۰ بطور متوسط حداقل باشد و از ۱/۲ درصد تجاوز نکند.

** این بند در واقع همان بند ۳-ج از تصمیم یکم است.

تصمیم نهایی صندوق بین المللی پول در مورد روش ارزش گذاری SDR برای دوره ۲۰۰۵-۲۰۰۱

صندوق بین المللی پول در تاریخ ۱۲ اکتبر ۲۰۰۰ اعلام نمود که روش ارزش گذاری حق برداشت مخصوص و نرخ بهره آن از تاریخ اول ژوئن ۲۰۰۱ تغییر می کند. ارزش SDR مانند گذشته بر اساس میانگین وزنی ارزش سبدي از ارزش های اصلی بین المللی تعیین می شود. روش انتخاب ارزش های داخل سبد SDR و وزن های تعیین شده برای هر ارز با توجه به معرفی یورو به عنوان پول مشترک تعدادی از کشورهای اروپایی و افزایش نقش آن در بازارهای مالی بین المللی مورد تجدید نظر قرار گرفت. بر این اساس طی سالهای ۲۰۰۱-۲۰۰۵ ارزش های موجود در سبد SDR شامل دلار، یورو، ین و پوند استرلینگ تعیین شد. نرخ بهره SDR نیز مانند گذشته بر اساس میانگین وزنی نرخ های بهره ابزارهای مالی کوتاه مدت به ارزش های مذکور در بازارهای ارز تعیین می شود. معیار انتخاب یک ارز برای لحاظ شدن در سبد SDR نیز مانند گذشته بر اساس بالاترین حجم صادرات کالاها و خدمات که توسط آن ارزی انجام می شود، خواهد بود. اما در مورد اتحادیه های پولی، حجم صادرات کالا و خدمات در میان اعضا اتحادیه در نظر گرفته نمی شود. دومین معیار انتخاب یک ارز برای لحاظ شدن در سبد SDR نیز مانند گذشته این است که آن ارز بدون محدودیت قابل استفاده باشد؛ به این معنی که هیات مدیره صندوق بین المللی پول تایید کند که آن ارز بطور گسترده وسیله پرداخت نقل و انتقالات بین المللی است و در بازارهای ارز خارجی بطور وسیع معامله شود. وزن های تعیین شده برای ارزش های سبد SDR نیز مانند گذشته بر اساس ارزش صادرات کالاها و خدمات و میزان ذخایر ارزی نگهداری شده توسط اعضا صندوق بین المللی پول به ارزش های مذکور است. به هر حال بر اساس معیارهای فوق الذکر از اول ژوئن ۲۰۰۱ صندوق بین المللی پول، ترکیب وزنی زیر را برای SDR تعیین اعلام نمود.

ارزش گذاری SDR در ۳۱ مه ۲۰۰۰

ارز	تاریخ اجرا از اول ژوئن ۲۰۰۱	آخرین تجدید نظر در اول ژوئن ۱۹۹۶
دلار	۴۵	۳۹
یورو (۱)	۲۹	-
مارک آلمان	-	۲۱
فرانک فرانسه	-	۱۱
ین ژاپن	۱۵	۱۸
پوند استرلینگ	۱۱	۱۱

(۱) از اول ژوئن ۱۹۹۹، مارک آلمان و فرانک فرانسه در سبد SDR با میزان برابری از یورو جایگزین شد....

در مورد تجدید نظر در خصوص نرخ بهره SDR نیز، نرخ بهره نماینده برای ین بجای نرخ گواهی سپرده سه ماهه، نرخ اوراق مالی سیزده هفته ای دولت ژاپن جایگزین شد و در مورد یورو نیز نرخ بهره نماینده، نرخ بین بانکی یورو جایگزین نرخ ابزارهای مالی ملی فرانسه و آلمان شد. اما نرخ بهره اسناد خزانه سه ماهه انگلیس و سه ماهه آمریکا به عنوان نرخ بهره نماینده پوند استرلینگ و دلار آمریکا تعیینی نکرد.

امور مالی بین الملل

بازار ارز : فارکس (Forex)

(foreign exchange market)

ارز یعنی ارزش ، بها ، نرخ و سند های تجاری که ارزش آن ها به پول های بیگانه معین شده باشد. ارز در اصطلاح به پول های رایج خارجی اطلاق می شود . به دیگر سخن در یک کشور از پول سایر کشورها یا عنوان ارز یاد می شود. ارز یعنی پول خارجی و اضافه نمودن واژه پس از واژه ارز لزومی نداشته کافی است بگوئیم ارز و مفهوم خارجی در معنای ارز مستتر می باشد.

چون اسکناس و سکه بخشی از پول هر کشور را تشکیل می دهند ، لذا ارز فقط به اسکناس و مسکوک خارجی محدود نشده و چک بانکی ، حواله ، چک مسافرتی ، سفته ، برات را هم شامل می شود.

در سیستم بانکی ایران کلیه ارزها قابل معامله نمی باشد . بر این اساس (طبق بند الف و ز ماده ۷ قانون پولی و بانکی کشور مصوب تیر ماه ۱۳۵۱) ارزها به ۲ دسته قابل تقسیم می باشد:

۱- ارز قابل معامله

۲- ارز غیر قابل معامله

ارز قابل معامله به ارزی گفته می شود که از نظر بانک مرکزی ایران ، شعب ارزی بانک ها مجاز به خرید و فروش آن می باشد. به ارزیایی که در شعب ارزی بانک های ایران قابل خرید و فروش نباشند ، ارز غیر قابل معامله گفته می شود.

به پول خارجی ارز و نحوه تبدیل آن به پول خارجی دیگر معامله ارزی می گویند ، لذا در معاملات ارزی دو پول دخالت دارند که به نرخ مبادله آن ها نرخ ارز گفته می شود. بر این اساس نرخ ارز تنها یک عدد می باشد.

نرخ ارز عددی است که قیمت واحد پولی کشوری را بر حسب واحدها پول کشور دیگر در زمان مشخصی نشان می دهد. به کمک نرخ ارز پول کشورها قابل تبدیل به یکدیگر می باشد. بدین ترتیب در نرخ ارز پول دو کشور مداخله می نماید. به یکی از دو پول مذکور ارز پایه (base currency) و به دیگری پول متغیر (variable or offered currency) گفته می شود. بنابراین ارز پایه یعنی واحد پولی خارجی ثابت باقی می ماند و تغییرات نرخ ارز از طریق پول ملی متغیر نشان داده می شود .

انواع اشکال نمایش نرخ ارز :

نرخ ارز به طور کلی به صورت ۴ شکل قابل مشاهده است

۱. روش مستقیم (Direct Quotation)

در این روش اعلام نرخ ارز که بیشتر بانک ها از آن پیروی میکنند واحد ارزها ثابت و پول محلی تغییر می کند. در این روش ارزها را باید به مثابه واحد کالاها تلقی نمود که ارز مبین قیمت ها آنها می باشد. زیرا قیمت عبارت است از مقدار پولی که با یک واحد کالا یا خدمت قابل تعویض می باشد.

۲. روش غیر مستقیم (Indirect Quotation)

روش غیر مستقیم: در روش غیر مستقیم اعلام نرخ ارز که بانکهای کشورهای نظیر هندوستان و انگلستان از آن پیروی می کنند ، قیمت واحد پول کشورها بر حسب پول سلیر کشورها (ارز) بیان می شود. به عبارتی روپیه هند یا پوند انگلستان پول پایه و ارز پول متغیر خواهد بود.

۳. روش دلار پایه (USD Base currency)

روش دلار پایه : این روش اعلام نرخ ارز در واقع همان روش غیر مستقیم اعلام نرخ ارز با این تفاوت که ارز پایه دلار آمریکا است.

۴. روش متقاطع (Cross Quotation)

روش متقاطع : در این روش نرخ ارز ارزش یک واحد بر حسب ارز دیگر اعلام می شود به عبارت دیگر ارز پایه ثابت نمی باشد. این روش اعلام نرخ ارز بیشتر توسط دلان (Dealers) ارز کاربرد داشته و بدان عمل می نمایند.

اعلام نرخ ارز بوسیله بانک مرکزی ایران :

به طوری که بیان شد نرخ ارز توسط بانک مذکور به روش مستقیم اعلام می شود. در حال حاضر اداره بین المللی بانک مرکزی ایران حدود ساعت ده صبح در روزهای کاری بانکی جدول نرخ ارز را منتشر می نماید.

اداره بانک مرکزی ایران نرخ مرجع ارز شانزده ارز عمده را به روش مستقیم اعلام می کند . نرخ مرجع ارز در واقع میانگین نرخ خرید و فروش ارز می باشد. بانکهای کشور مانند بانک ملی ، صادرات ایران و با توجه به نرخ مرجع اقدام به تهیه و انتشار جدول نرخ ارز حاوی نرخ های خرید و فروش می نمایند. تفاوت بین نرخ خرید و فروش ارز کارمزد بانک را تشکیل می دهد. این کارمزد در مورد دلار آمریکا حداقل و در مورد ارزهایی که تقاضا برای آنها کمتر است بیشتر است. در سایت بانک مرکزی www.cbi.ir نرخ ۵ ارز عمده قابل مشاهده است. دلار آمریکا ، یورو یکصد ین ژاپن ، پوند استرلینگ و فرانک سوئیس.

عملیات در بازار ارز :

الف - آربیتراژ ارز (Arbitrage)

تعریف آربیتراژ : هرگاه کسی مالی را از بازاری بخرد و فوراً آن را در بازار دیگری به منظور استفاده از تفاوت قیمت بفروشد این کار را آربیتراژ مینامند

آربیتراژ ارز یعنی خرید ارز از آنجایی که ارزانتر است و فروش همان زمان در جایی که گرانتر است . عاملان ارزی با عمل آربیتراژ نرخ ارز را در مکانهای مختلف یکسان می نمایند. در واقع با عمل آربیتراژ می توان از بازار جهانی ارز صحبت نمود . آربیتراژ ارز زمانی سودآور خواهد بود که تفاوت مکانی نرخ ارز از هزینه نقل و انتقال ارز بیشتر باشد. بدیهی است تا زمانی که تفاوت نرخ ارز (exchange rate differential) از هزینه مورد اشاره بیشتر باشد عمل آربیتراژ ارز سودآور بوده و تداوم خواهد یافت.

ب- آربیتراژ بهره :

منظور از آربیتراژ بهره انتفاع از بهره بالاتر است از این رو تفاوت بین نرخ های بهره دو بازار پولی موجب انجام معامله تحت عنوان آربیتراژ بهره می گردد به طوری که در این عملیات انتقال وجوه نقد از یک مرکز پولی و یک پول مثلا بانکهای انگلستان و پوند به مرکز پولی و پول دیگر بانکهای آمریکایی و دلار برای کسب نرخ بهره بالاتر و این امر تا زمانی که نرخ بهره در ۲ بازار برابر باشد ادامه پیدا می کند.

ج- آربیتراژ بهره با پوشش :

همان آربتراژ بهره است با این تفاوت که در آربیتراژ با پوشش بهره افرادی که به دنبال انتفاع از نرخ بهره هستند ممکن است در مقابل به دلیل تغییر برابری پولهای خارجی (پوند به دلار) متضرر شوند لذا این افراد سعی می کنند در کنار انجام عملیات آربیتراژ بهره و برای جبران ضرر های احتمالی اقدام به خرید سلف ارز از بازار نمایند تا احیاناً در صورت تغییر برابری مثلاً پوند به دلار جلوی ضررهای احتمالی را بگیرند.

د- هجینگ ارزی ((hedgings :

هجینگ از نظر لغوی یعنی همان فروش تامینی است به عبارت دیگر در روشی که باعث شود خطرات احتمالی در تغییر برآوردی قیمتها به حداقل ممکن کاهش یابند به آن هجینگ گویند.

هجینگ ارزی بیشتر توسط صادر کنندگان صورت می گیرد به طوری که حاملان ارز در بازار سلف ارز به نرخ ارز اقدام به معامله نمایند در واقع در حال حاضر چون ارزها در بازار ارز از ثبات نرخ برابری ارز برخوردار نمی باشند و کسانی که در آینده دریافت یا پرداخت ارزی دارند با خطر تغییر برابر ارزها مواجه هستند لذا عاملان ارزی و بیشتر وارد کنندگان و صادر کنندگان با عمل هجینگ خود را در مقابل نوسانات آتی نرخ های ارزی بیمه می کنند.

ه- سوداگری ارزی (speculation):

سوداگری ارزی در حقیقت همان هجینگ ارزی است با این تفاوت که سوداگر به قصد انتفاء اقدام به معامله ارزی در بازار سلف ارز می نماید سوداگر ارز بیشتر در بازار سلف ارز صورت می گیرد. به طور کلی در حالی که هجینگ کننده قصد پوشش از نوسانات نرخ ارز اقدام به معامله ارزی می نماید سوداگر ارز خطر نوسانات آتی نرخ ارز را می پذیرد تا سودی نصیب خود کند. باید به این نکته توجه داشت که هر چند سوداگری ارز علی الوصول در بازار سلف ارز صورت می گیرد ، اما در برخی مواقع سوداگران ارز در بازار نقدی اقدام به معامله می نمایند.

- سوآپ (swap) :

سوآپ عبارت است از خرید نقدی ارز و فروش همان ارز در بازار سلف ارز و برعکس. به عبارت دیگر انجام ۲ معامله ارزی در یک زمان اما با سررسید هم مختلف به عبارت دیگر همان خرید نقدی ارز و فروش وعده دار همان ارز یا خرید وعده دار ارز و فروش نقدی همان ارز. با سوآپ خطر تغییرات نرخ ارز از بین می رود به عبارتی سوآپ ارز موجب بیمه معاملات ارزی می شود. اصولاً سوآپ ارز بین بانکهای مرکزی کشورها طبق قراردادهای قبلی انجام می شود بدین ترتیب معاملات سوآپ بانکهای مرکزی این امکان را می دهد تا نسبت به حفظ نرخ برابری ارز اقدام کنند. لذا سوآپ ارز یک نوع استقراض ارز می باشد.

بازار ارز (forex) :

بازار ارز یا به اختصار بازار فارکس بازاری است که در آن عرضه کنندگان و تقاضا کنندگان به خرید و فروش ارز میپردازند. بازار ارز را نباید در حکم مکان یا محلی تلقی کنیم بلکه آن را باید در حکم مکانیسمی دانست که خریداران و فروشندگان ارز برای انجام معامله ارزی به یکدیگر نزدیک می کند.

بازار ارز نیز همانند هر بازاری از عرضه کنندگان و تقاضا کنندگان تشکیل شده است اما از دیلرها به عنوان یک گروه یاد شده است. دیلرهای ارز اغلب در حالی عرضه کننده ارزی هستند که متقاضی همان ارز با نرخی دیگر می باشند.

عرضه کنندگان ارز عبارتند از صادر کنندگان کالاها ، شرکتهای حمل و نقل دریایی ، هوایی ، زمینی ، سفارت خانه ها و کنسولگری ها ، شرکتهای خارجی ، دانشجویان ، تجار ، توریست ها و در مقابل تقاضا کنندگان ارز عبارتند از واردکنندگان کالا ، شرکتهای حمل و نقل ، بیماران ، تجار ، توریست ها و

دلالت ارز نقش مهمی در بازار ارز دارند. کار دلالت ارز آن است که خریدار و فروشنده ارز را به هم نزدیک نماید. چون سرمایه دلال محدود است به حساب خود وارد معامله ارزی نمی شود و فقط برای مشتریان اقدام به انجام معامله می نمایند.

وظیفه و کار اصلی بازار ارز تبدیل ارزی انتقال قدرت خرید از کشوری به کشور دیگر می باشد. به علاوه بازار ارز اعتبارات کوتاه مدت برای تامین مالی تجارت خارجی را تامین می نماید. بازار ارز امکانات لازم برای اجتناب از خطرات ارزی و تسهیل امر تجارت را در اختیار تجار می گذارد.

به طور کلی بانکها، شرکتها، نمایندگی ها، دلانان، تجار و برخی از اشخاص مانند سوداگران بازار باز ارز را تشکیل می دهند که به وسیله تلفن، سوئیفت، تلگراف، تلکس و یا پست دائما با یکدیگر در تماس هستند بدین ترتیب بازار ارز یک بازار جهانی است و به مکان مشخصی اطلاق نمی گردد. عینیت این بازار در سیستم تجهیزات ارتباطی قابل مشاهده می باشد. وقتی که از بازار ارز بخصوص صحبت می شود مانند بازار دلار منظور کلیه مکانهایی خواهد بود که در آنجا دلار مبادله می شود. بدین ترتیب بازار لندن، پاریس، نیویورک، توکیو، دبی، تهران، شیراز، کراچی، بمبئی، مسکو و خلاصه کلیه مکانهایی که دلار خریداری یا فروخته می شود را در بر می گیرد.

معاملات در بازار ارز به صورت نقد (spot) یا سلف (forward) انجام می شود. در معاملات نقدی، ارز به هنگام انجام معامله با حداکثر تا ۴۸ ساعت بعد از تاریخ انعقاد قرارداد بین بانک و مشتری قابل تحویل است. چنانچه مشتری در معاملات نقدی توریست باشد، تحویل و تحول به هنگام انجام معامله صورت می گیرد. اما زمانی که بانکی دیگر ارز نقدا خریداری می نماید، قاعدتا بانک فروشنده بعد از تاریخ انعقاد قرارداد دو روز کاری برای تحویل ارز به بانک خریدار مهلت خواهد داشت. در معاملات سلف بر عکس معاملات نقدی ارز در سر رسید قابل تحویل و تحول می باشد.

معاملات سلف ارز به معاملات ثابت (fixed forward) و اختیاری (option forward) قابل تفکیک می باشد. در معاملات سلف ثابت تاریخ یا زمان سر رسید برای تحویل و تحول ارز مورد معامله دقیقا مشخص می باشد. در معاملات سلف اختیاری مشتری که با بانک قرارداد سلف ارزی منعقد کرده است، این فرصت را دارد که تا تاریخ سر رسید طبق نرخ ارز توافق شده به انجام معامله با بانک اقدام نماید. چنانچه مشتری تا سر رسید نسبت به تحویل و تحول ارز با بانک اقدام ننماید نرخ ارز توافق شده معتبر نخواهد بود و بانک با نرخ جدید با مشتری وارد معامله خواهد شد.

تحلیل بازار فارکس:

تبادل ارز خارجی است و به عبارتی مبادله ارزهای مختلف در بازار ارز فارکس گفته می شود که یکی از بزرگترین و کاملترین و پویا ترین بازارهای در بین بازارهای مالی است به طوری که در این بازار روزانه حدود ۱/۶ الی ۱/۷ تریلیون دلار ارز به صورت ۲ به ۲ یا جفتی مورد معامله قرار می گیرد که از نظر اهمیت می توان گفت حدود ۳ برابر معاملات در بازار سهام یا بورس کالا است و از نظر تاریخی بازار فارکس شروعش بر می گردد به سال ۱۹۷۱ که در آن مقطع پایه پولی از طلا به sdr تغییر شکل یافت و کشورهای مختلف دنیا در غالب جلساتی که تشکیل شد و در منطقه برتون وودز آمریکا نهایی شد به جای پول طلا ترکیبی از عرضهای مهم دنیا به عنوان سبد ارزی صندوق بین المللی پول تعیین شد. باید اشاره نمود که بازار فارکس یک مکان مشخصی از نظر فیزیکی ندارد و در سراسر جهان و از طریق کامپیوتر، اینترنت و تلفن در طول شبانه روز قابل دست یابی است. فرآیند کار فارکس در طی هفته از دوشنبه تا شنبه و در ی ۲۴ ساعت شبانه روز قابل دست یابی است به طوری که به ترتیبی که اشاره می شود بازارهای مهم جهان در سراسر جهان از نیوزلند شروع سپس استرالیا، ژاپن، هنگ کنگ، سنگاپور، بحرین، فرانکفورت، زوریخ، پاریس، لندن، نیویورک، شیکاگو، لس آنجلس.

در بازار فارکس ارزها به صورت جفتی یا ۲ به ۲ معامله می شوند به طوری که از طریق بدهکار کردن حسابهای بانکی به سادگی امکان انجام معامله وجود دارد و همانطور که مطرح شد با توجه به این که بازار فارکس مکان فیزیکی مشخصی ندارد لذا از طریق تلفن یا شبکه الکترونیکی سوئیفت می شود وارد بازار فارکس شد. در بازار فارکس عوامل مختلفی حضور دارند از مهمترین آنها می توان به بانکها، همچنین شرکتهای چند ملیتی، بیمه، صندوقهای بازنشستگی، شرکتهای صادرات و واردات و نیز سفته

بازان و کارگزاران و بالاخره سایر اعضای حقیقی می توانند در این بازار حضور و لذا اقدام به معامله کنند . در بازار فارکس بیش از ۸۵٪ از معاملات بر روی ارز های اصلی مانند دلار آمریکا ، ین ژاپن ، یورو اروپا ، پوند انگلیس ، فرانک سوئیس ، دلار کانادا و استرالیا .

نحوه ورود به بازار فارکس را می توان به این شکل مطرح کرد که چون بازار فارکس یک بازار بین بانکی است لذا اهمیت این نهاد پولی بسیار مهم و ضروری است اما در کنار بانک ها حضور کارگزاران و سفته بازان برای عملی شدن هر معامله ارزی نیز حائز اهمیت است . چراکه کارگزاران این امکان را فراهم می آورد که اشخاص اقدام به معامله ارزی بنمایند که البته برای عملی شدن این معامله کارگزاران از طریق سیستم های نرم افزاری خاص که در اختیار دارند می توانند رمزی را جهت ورود مشتریان به بازار فارکس ارائه نمایند با این اوصاف حضور و وجود کارگزاران برای عملی شدن هر معامله لازم و ضروری است . بدین شکل که برای عملی شدن معامله ارزی بایستی مشتری با یک کارگزار بازار فارکس وارد معامله شود و قرار داد منعقد کند و مبلغی را به عنوان سپرده در بانکی که کارگزار تعیین می کند سپرده گذاری کند و در حقیقت این سپرده به عنوان پشتوانه انجام معامله خواهد بود که البته این حساب به نام خود مشتری خواهد بود و بدین صورت است که مشتری با تایید ی که کارگزار از طریق ارائه رمز نرم افزار ویژه انجام خواهد داد مشتری می تواند اقدام به مبادلات ارزی نماید البته باید خاطر نشان کرد سفارش مشتری شامل ۴ جزء است نوع ارز قیمت تعیین خرید یا فروش و سایر معامله واسطه همین ۴ جزء کارگزار اقدام به اخذ کمسیون می نماید .

مزایای بازار فارکس :

۱.

۲.

یعنی مشتری می تواند در هر لحظه ای که می خواهد با توجه به موقعیتهای جفتهای ارزی اقدام به شکار ، جفتهای ارزی سود آور نماید .

۱.

این بازار از نظر مبحث ریسک حساس تر و با اهمیت تر از سایر بازارها است به طوری که اگر دقت و تدابیر کاملی اندیشیده نشود می تواند ضررهای جبران ناپذیری را به بار آورد لذا پیش بینی ریسک و بررسی وضعیت بازار می تواند تا حدود زیادی جلوی ضررها را بگیرد . قابل توجه این که روزانه حدود ۱۸۰۰۰ بار تغییر در نرخ برابری ارز اتفاق می افتد و به همین جهت است که تجزیه و تحلیل ریسک نقش مهمی در بدست آوردن معاملات سود آور دارد.

۱.

با توجه به این که تمام اطلاعات و داده های مورد نیاز از طریق اینترنت (به صورت جداول مربوط به داده های معاملات ارزی در گذشته) وجود دارد لذا این اطلاعات کامل موجب می شود مشتریان و کارگزاران پوزیشن های مختلفی که جالب و سودآور هست انتخاب شود.

۱.

بازار فارکس جزو نادر بازارهایی است که فرد می تواند در ۲ طرف بازار اقدام به معامله نماید به عبارتی دیگر کارگزار یا مشتری هم در حالت صعودی و نزولی قیمتها می تواند به معامله ارزی بپردازد.

۱. باید خاطر نشان کرد که سرمایه گذاری ضرورتی ندارد که منابع مالی خود را یکجا در یک معامله به کار گیرید لذا می توانید برای شروع معامله فقط از ۱۰ یا ۱۵٪ سرمایه خود استفاده کنید و در شرایطی که معامله سود آور باشد مقدار بیشتری از اعتبار خود را جهت انجام معامله به کار گیرید.

با توجه به این که معاملات ارزی به صورت الکترونیکی انجام میشود شخص قادر است هر لحظه که بخواهد معامله را خاتمه دهد و در صورتی که به هدف خود از میزان سود دست یابد و یا در صورت شروع ضرر احتمالی پوزیشن ارزی ایجاد شده را ببندد .

معمولا تجارت ارزهای خارجی همواره با یک در صد مارجین (تفاوت) در دست رس است بدین معنا که تریدر (سرمایه گذار) می تواند پوزیشن به ارزش یک میلیون دلار را فقط با داشتن تنها ۱۰۰۰ دلار در حسابش کنترل کند که البته به این موضوع اعتبار مضاعف (لوریج leverage) نیز گفته می شود به طوری که سرمایه گذار با هماهنگی و همکاری کارگذار اقدام به افتتاح حساب و سپرده گذاری می کند در صورت اعتماد و پذیرش فرد توسط کارگذار تا ۱۰۰ برابر موجودی خود می تواند پوزیشن های مختلفی به معامله ارزی بپردازد .

در بازار فارکس ۹۹٪ تلاش می کنند تا ۱٪ سود ببرند و به همین منظور هست که سرمایه گذار بایستی با تحلیل های تاکتیکی و ساختاری بتواند در این بازار حساس و بسیار پر خطر موفق عمل نماید.

مکانیسم انجام معاملات در بازار فارکس

همانطور که می دانید در بازار سهام عملیات خرید و فروش از طریق کارگزاران انجام می شود. در واقع کارگزاران سفارشات مشتری را انجام می دهند و بابت حق العمل خود کمیسیون دریافت می کنند .

در بازار فارکس هم به همین منوال است یعنی کارگزاران از طریق شبکه های الکترونیکی به بانک ها متصل می شوند و در هر لحظه نرخ های ارز را از بانک های مختلف جمع آوری می کنند و سپس از طریق نرم افزار اختصاصی معامله که در اختیار مشتریان خود قرار داده اند نرخ های ارز را بواسطه شبکه اینترنت به نرم افزار فوق الذکر ارسال می نمایند. مشتریان نیز سفارشات خود را از طریق همان نرم افزار به کارگزار مربوطه ارائه می کنند البته استفاده از تلفن برای انجام این عملیات امکان پذیر است اما معمول نیست.

سفارش مشتری شامل چهار جزء می باشد: نوع ارز، قیمت، تعیین خرید یا فروش و سایز معامله.

بر اساس همین چهار متغیر کارگزار اقدام می کند. ولی کارگزاران بازار ارز همانند کارگزاران بازار سهام کمیسیون دریافت نمی کنند بلکه اختلاف قیمت خرید و فروش به عنوان درآمد آنها محسوب می شود. برای انجام معاملات ارزی مشتری باید با یک کارگزار قرارداد بسته و مبلغی را به عنوان سپرده در بانکی که کارگزار مشخص می کند، سپرده گذاری کند. این سپرده به عنوان پشتوانه انجام معاملات می باشد و به نام خود مشتری تحت تصرف او می باشد. سپس کارگزار نام کاربری و رمز ورود به حساب را به مشتری میدهد تا بوسیله آنها مشتری بتواند از طریق نرم افزاری که در اختیارش قرار گرفته از طریق شبکه اینترنت به حساب شخصی خود دسترسی پیدا کند و به انجام مبادلات ارزی مبادرت ورزد و هر گونه تغییری که در اثر انجام معاملات ارزی حاصل می شود را به طور آنی در حساب خود ملاحظه نماید.

انواع تحلیل ها در بازار فارکس :

۱- تکنیکال (فنی) : نمودارها و چارت ها و جداول

تحلیل تکنیکال عبارتست از بررسی و تحلیل حرکات و مسیر نرخ در گذشته برای پیش بینی جهت حرکت در آینده (نزدیک) تکنیکالیست ها را گاهی چارتیست نیز می نامند زیرا آنها فقط به چارت ها توجه کرده و برای پیش بینی فقط از آنها کمک می گیرند و به سایر روش های تحلیل اعتماد ندارند. تحلیل تکنیکال برای تمام بازارهایی که قیمت در آنها تحت تأثیر عرضه و تقاضا تعیین می شود کاربرد دارد.

تحلیل تکنیکی دقیقا شبیه پیش‌بینی هواشناسی است. همان‌طور که هواشناس از روند گذشته و جاری هوا برای پیش‌بینی آن در آینده استفاده می‌کند، سرمایه‌گذار نیز از تحلیل تکنیکی و روند گذشته و جاری قیمت سهام برای پیش‌بینی قیمت‌های آتی بهره می‌برد.

۲- فاندمنتال (ساختاری) : عوامل و شرایط اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و سیاسی و

تحلیل فاندمنتال بررسی و مطالعه تمام عواملی می‌باشد که بطور مستقیم یا غیر مستقیم بر میزان عرضه و تقاضا اثر می‌گذارند. تفاوت اصلی تحلیل تکنیکال با تحلیل فاندمنتال در نوع نگرش و تفسیر به نوسانات بازار می‌باشد. تحلیل گر تکنیکال معلول گرا و تحلیل گر فاندمنتال علت گرا می‌باشد.

به عبارتی تحلیل تکنیکال مبتنی بر قیمت و حجم معاملات است و دلایل تغییر قیمت را نادیده می‌گیرد. در حالی که در تحلیل فاندمنتال همه عواملی که منجر به تغییر عرضه و تقاضا می‌شوند مورد مطالعه قرار گرفته تا ارزش جاری و آینده ارزها در برابر یک دیگر بدست آید.

تعیین قیمت در بازار به انتظارات معامله‌گران از آینده قیمت بستگی دارد.

به طور کلی عوامل اقتصادی، سیاسی و مالی، ترس و نگرانی، بحران‌ها، امید و آرزو مسایلی هستند که انتظارات معامله‌گران بازار را تغییر میدهند که این امر موجب عدم تعادل بین عرضه و تقاضا و در نتیجه تغییر قیمت‌ها تا رسیدن به تعادل میگردد. هدف معامله گر فاندمنتال تشخیص همین عدم تعادل‌ها و معامله در جهت رسیدن قیمت به نقطه تعادل (و متعاقباً کسب سود) می‌باشد

چند مفهوم مهم بازار فارکس :

ضریب اهرمی (leverage) :

حداکثر ضریب اعتباری که بروکر برای انجام معامله در اختیار شما قرار می‌دهد که بدان لوریج یا ضریب اهرمی گفته می‌شود و معمولا بین ۱۰۰ تا ۵۰۰ است.

Pip (واحد نوسانات قیمت) : کوچکترین واحد ارزی را pip گویند . مثلا اگر قیمت خرید و فروش دلار آمریکا با یورو ۱/۲۵۶۱ باشد و بعد از یک لحظه این عدد به ۱/۲۵۶۴ برسد به ۳ واحد تغییر ۳ واحد pip (گفته می‌شود البته این pip point هم گفته می‌شود به عبارتی پویونت ۱) (pionت هرده هزارم برابری نرخ ارز می‌باشد pip یا پویونت می‌توانند ناشی از تفاوت‌های نرخ خرید و نرخ فروش ارزها باشد

به تفاوت بین نرخ خرید و فروش اسپرد (spread) گفته می‌شود. عوامل موثر در ایجاد اسپرد می‌تواند موارد مختلفی از جمله :

۱.

۲.

۳. کارمزد

۴. حق بیمه کل ساختمان بانک و سایر حق بیمه‌ها.

بازار دلار اروپایی :

بازار دلار اروپایی که در دهه ۱۹۸۰ از آن با نام بازار پول اروپایی نیز یاد می‌شود. در دهه ۱۹۵۰ تشکیل شد. به این ترتیب که کشورهای اروپای شرقی از ترس مسدود شدن موجودی‌های دلاری در ایالات متحده آمریکا این موجودی‌ها را به دلار به بانک اروپایی انتقال دادند. به عبارت دیگر حساب بانکی کشورهای اروپایی شرقی نزد بانکهای اروپایی به دلار آمریکا بستانکار شد، به

علاوه طبق مقررات بانکی ، بانکهای آمریکایی مجاز به پرداخت بهره به سپرده های دیداری یا سپرده های به سر رسید ۳۰ روز نمی باشند، اما بانکهای اروپایی یا ژاپنی چنین محدودیتی ندارند.

با تاسیس بازار دلار اروپایی ، بانکهای اروپایی و ژاپنی موجودی های دلاری حسابهای خود را در آمریکا را قرض دادند. به عبارت دیگر دلارها در سیستم بانک امریکا باقی ماند.

افزایش کسری تراز پرداخت آمریکا از دهه ۱۹۶۰ به رشد و گسترش بازار دلار اروپایی کمک کرد به علاوه با افزایش قیمت نفت در یال ۱۹۷۴ کشورهای عضو اپک دلارهای نفتی را در بازار دلار اروپایی سرمایه گذاری کردند. به علاوه کشورهای وارد کننده نفت که با افزایش شدید قیمت نفت مواجه شده بودند به استقراض از بازار مورد نظر اقدام کردند سر رسید بانکهای اروپایی ۷ سال ولی سر رسید بانکهای آمریکایی یک سال می باشد.

بازارهای پول اروپایی (Euromarkets) بازارهای پولی می باشد که پول سایر کشورها را مورد داد و ستد قرار می دهد بازارهای اروپایی به ویژه در دهه ۱۹۷۰ گسترش فوق العاده یافت یکی از علل اصلی گسترش سریع این بازار آن است که به سپرده گذاران بهره قابل توجهی پرداخت می نماید. در واقع بانکهایی که این سپرده ها را جذب می نمایند سپرده قانونی نزد بانک مرکزی تودیع نمی نمایند برای همین قادرند بهره بیشتری بپردازند.

اطلاع بر این نکته مهم این که قسمت اعظم عملیات در بازار پول اروپایی بین بانکی می باشد. برای مثال در پایان سال ۱۹۸۰ فقط حدود ۲۶٪ وجوه بازار پول اروپایی توسط شرکتها یا دولتها استفاده شد بقیه در بازار پولی بین بانکی به کار گرفته شد.

یورو

میلتن فریدمن اقتصاددان آمریکایی و بنیانگذار مکتب پولی شیکاگو معتقد است ، یورو دوام چندانی نخواهد داشت و پیش بینی می کند عمر یورو کوتاه باشد وی دلیل اصلی این امر را ملی گرایی دانسته و میگوید برای مثال پاریس یا برلین یا وین دوست ندارند توسط بروکسل ، اتحادیه اروپا ، اداره شوند. در مقابل فرد برگستن ، رئیس موسسه اقتصاد بین المللی واشینگتن معتقد است ظرف مدت کوتاهی یورو به دومین پول قدرتمند جهان تبدیل خواهد شد. وی دلیل اصلی آن را وسعت اقتصادی اروپا در مقایسه با اقتصاد آمریکا و ژاپن دانسته است.

یورو (EURO) با علامت اختصاری € برابر با یکصد سنت است . یورو واحد پول اتحادیه اروپا است که از اول ژانویه ۱۹۹۹ میلادی به جریان افتاد ، بدون این که اسکناس یا سکه ای با نام یورو چاپ یا ضرب شده باشد . در حال حاضر ۱۲ کشور عضو اتحادیه اروپا یعنی کشورهای آلمان - فرانسه - هلند - بلژیک - لوکزامبورگ - ایتالیا - اتریش - ایرلند فنلاند - و یونان قیمت کالاها و خدمات خود را بر واحد پولی کشورشان بر حسب واحد پولی اروپا ، یعنی یورو نیز اعلام می شود با بقیه نقاط کشورهای مذکور بدون نیاز به بکارگیری نرخ ارز قابل مقایسه است.

طبق موافقت ماستریخت از تاریخ ۲۰۰۲/۱/۱ میلادی اسکناس و سکه یورو چاپ و به صورت فیزیکی به جریان گذاشته شد و اسکناس و سکه های موجود در این ۱۲ کشور از جریان خارج و به یورو تبدیل شد و در ۱۲ کشور مذکور یورو جریان قانونی دارد. اسکناس یورو به صورت ۵-۱۰-۲۰-۵۰-۱۰۰-۲۰۰-۵۰۰ یورو چاپ و ۸ نوع سکه مختلف از دو یورو تا یکصد یورو ضرب شدند.

اتحادیه اقتصادی و پولی EMU به مفهوم سیاست پولی واحد در این بازار واحد می باشد و بنابراین مکمل بازار واحد به شمار می آید . اتحادیه پولی توسط بانک مرکزی اروپا ECB مدیریت خواهد شد. بانک مرکزی اروپا که در سال ۱۹۹۹ آغاز به کار کرد مهمترین هدفش حفظ ثبات قیمت در کشورهای عضو است . دول اتحادیه اروپا برخی کنترل ها بر روی اقتصاد خود را به اتحادیه اقتصادی و پولی اروپا EMU تفویض می نماید. بانک مرکزی اروپا مسئول کل سیاستهای پولی منطقه یورو خواهد بود.

مزایای یورو :

حذف کارمزد بانکی در تبدیل ارزهای سرزمین یورو (EUROLAND) خواهد بود که در آن صورت خدمات بانکی ارزانتر تمام خواهد شد ، مسافران با یورو بدون پرداخت کارمزد تبدیل ارز می توانند خرید کنند، یورو توانایی بیشتری در مقابل سفته بازی دارد ، به رشد و اشتغال بیشتر در سرزمین یورو کمک خواهد کرد.

انواع وسایل نقل و انتقال ارزی :

۱. اسکناس و مسکوک یا تراول چکها

۲. چک ارزی

۳. حواله های ارزی

۴. بروات ارزی

۵. اعتبار نامه های مسافرتی

۱. اسکناس و مسکوک یا تراول های چک :

وقتی که اسکناس و مسکوک وسیله نقل و انتقال مالکیت مبلغ شخصی از شخصی به شخص دیگر باشد. انتقال با قبض و اقباض صورت می گیرد خرید و فروش ارز به صورت اسکناس و مسکوک بیشتر به صورت نقدی و در بازار های نقدی ارزی و در حجم محدود صورت می گیرد.

۲. چک ارزی :

یکی دیگر از وسایل انتقال وجوه ارزی از کشوری به کشور دیگر است وقتی شخص مایل باشد مبلغ معینی را به ذینفع مستقیماً و بدون دخالت واسطه پرداخت نماید از چک ارزی استفاده می کند معمولاً در انتقالات تجاری نیز چک ارزی در حجم محدود و برای مصارف شخصی مورد استفاده قرار می گیرد. باید یادآور شد در زمان ارائه چک ارزی به بانک مقصد (پرداخت کننده) این بانک فوراً مبلغ مذکور در چک را به شخص ارائه دهنده چک پرداخت نمی کند به طوری که این بانک پس از طی مراحل مربوط به صدور اعلامیه به بانک صادر کننده چک و اطمینان از صحت برگ چک و مبلغ آن و پس از کیر کارمزد اقدام به واریز وجه چک به دارنده آن می نماید.

۳. حواله ارزی :

حواله ارزی دستور پرداخت ارزی است که یک بانک بنا به تقاضای مشتری و پس از وصول وجه آن عهده یکی از بانکهای خارج از کشور به اشکال مختلف از جمله کتبی ، تلگرافی ، تلکس و یا سوئیفتی اقدام به صدور و از آن بانک می خواهد با مبلغی معینی ارز به ذینفع پرداخت کند.

الف) تلگرافی :

حالت تلگراف که بیشتر در مقاطع زمانی گذشته متداول بود توسط شرکت مخابراتی صورت می گرفت این روش نسبت به بقیه اشکال انتقال ارز از سرعت کمتری برخوردار بود.

ب) تلکسی :

انتقال ارز از طریق تلکس معمولاً بین ۲ بانک صورت می گرفت از نظر سرعت نسبت به تلگراف بهتر ولی نسبت به سوئیفتی از سرعت پایینی برخوردار بود.

ج) سوئیفتی (Swift) :

سوئیفت در حقیقت یک شبکه بین بانکی جهانی است که (جامعه جهانی ارتباطات مالی و پولی بین بانکی) به عبارت دیگر swift (Society Worldwide Interbank Financial Telecommunication) یک شبکه مالی بین المللی بین بانکی است که پیامهای مالی را از طریق ابزارهای الکترونیکی جا به جا می کند به طوری که این روش از نقل و انتقال ارزی

از همه اشکال نقل و انتقال ارز به صورت حواله ارزی هم سریعتر، دقیقتر و مطمئن تر می باشد و از طرف دیگر در طول سال و در ۲۴ ساعت شبانه روز بدون تعطیلی اقدام به ارائه خدمات مالی بین المللی بین بانکی های کشورهای عضو این شبکه می نماید. شایان ذکر است که بگوئیم سوئیفت فقط یک سخت افزار نیست بلکه یک فرآیند نرم افزاری است که به طور منظم در سطح جهانی اقدام به ارائه خدمات می نماید. در حال حاضر ۶۵۰۰ عضو از خدمات مالی بین بانکی و جهانی سوئیفت در بیش از ۱۷۸ کشور دنیا و با ارسال حدود ۴ میلیون پیام در طول روز از این شبکه استفاده می کنند.

مزایای سوئیفت :

۱- سرعت بالا :

با توجه به این که سیستم سوئیفت دست آوردهای الکترونیکی در رابطه با مسائل ارتباطات بهره می گیرد لذا ارسال هر پیام سوئیفتی در عرض چند ثانیه صورت می گیرد به نحوی که طول پیام و یا بعد مسافت آنچنان در ارسال پیام دخالت ندارد. مثلا ارسال پیام به طول ۵۰۰ و ۱۰۰۰ کاراکتر از مبدا اسپانیا به مقصد پرتغال یا ژاپن تقریبا در یک مدت زمانی یکسان صورت می گیرد از این جهت سرعت سوئیفت نسبت به سایر اشکال انتقال ارز به روش حواله ارزی غیر قابل مقایسه است. مثلا اگر ارسال پیامی از طریق تلکس که به مراتب سرعتش از تلگراف بیشتر است ۱۰ الی ۱۵ دقیقه طول بکشد همین پیام از طریق سوئیفت ظرف ۳ ثانیه قابل ارسال است.

۲- قابلیت اطمینان :

یکی دیگر از ویژگی ها و مزایای سوئیفت است به طوری که این سیستم ۹۹/۹۹٪ قابلیت اطمینان یعنی در این سیستم امکان مخدوش یا کم شدن پیام مالی بسیار نادر است به طوری که در سال ۱۹۷۷ حتی یک پیام مالی مخدوش یا گم شده مشاهده نگردید و همچنین طی ۳۰ سال فعالیت این سیستم در گذشته ۱۰۰٪ پیامهای ارسالی و دریافتی از مبدا تا مقصد بدون هیچ گونه اشکال و دخل و تصرف مبادله شده است.

۳- ایمنی سیستم :

این سیستم چون اکثر پیامهای بانکی اش تعهد آور بوده منشا مالی دارد لذا امنیت انتقال این نوع پیامها از جایگاه ویژه ای برخوردار است به طوری که امروزه با به کارگیری از جدیدترین پدیده های الکترونیکی تلاش شده است این سیستم از لحاظ ایمنی در سطح بالایی قرار گیرد. در این راستا برنامه ریزی شده است تا صرفا افراد مجاز توانایی ورود به سیستم را داشته باشند.

۴- استاندارد :

در حقیقت سیستم سوئیفت از یک استاندارد واحد در سطح جهانی برخوردار می باشد به طوری که پیامهای ارسالی از طریق این شبکه و در همه کشورهای یکنواخت و استاندارد هست. به عبارتی یک زبان مشترک در بین نظامهای بانک داری کشورهای مختلف دنیا می باشد و همه کشورها مقید هستند بر اساس علائم و پیامهای تعریف شده سوئیفت اقدام به ارسال پیامهای مالی نمایند.

۵- صرفه جویی در هزینه :

در حال حاضر هزینه ارسال هر پیام ۳۲۵ کاراکتری حدود ۳ سنت است. یعنی اگر پیامهای یک بانک افزایش یابد به نسبت افزایش پیامهای ارسال و دریافت پیامهای مالی به میزان قابل توجهی کاهش می یابد. همچنین از نظر کارمزد اجرا پیام سوئیفت نصف کارمزد اجرای پیام تلکس را دارد.

۶- قابلیت دست یابی :

شبکه جهانی سوئیفت در طول ۲۴ ساعت شبانه روز و در طول تمام ایام هفته فعال است.

سازمان سوئیفت :

سوئیفت یک مؤسسه تعاونی یا به عبارتی دیگر یک مؤسسه غیرانتفاعی است که به بانک‌های عضو تعلق دارد و از سوی اعضا کنترل می‌شود و برای تأمین اهداف مشترک آنها طرح‌ریزی شده است، بالطبع از طرف اعضا با پرداخت حق عضویت و هزینه تعداد پیام ارسال تأمین مالی می‌شود و مدیریت آن را هم به عهده اعضا است. به استناد ماده ۱۴ اساسنامه سوئیفت، اعضای ۲۵ نفری هیأت مدیره سوئیفت را بانک‌های عضو انتخاب می‌کنند و هر بانکی که بیش از ۱/۵ درصد از سهام سوئیفت را در اختیار داشته باشد، می‌تواند یک عضو هیأت مدیره را معرفی کند. (میزان سهام اختصاصی هر عضو هر سه سال یک بار با توجه به میزان پیام‌های ارسالی عضو از طریق شبکه تعیین می‌شود). اگر عضوی بیش از ۶ درصد سهام سوئیفت را در اختیار داشته باشد، می‌تواند حداکثر دو عضو هیأت مدیره معرفی کند و کشورهایی که کمتر از ۱/۵ درصد سهام را دارند، می‌توانند به‌طور مشترک به شرطی که تعداد سهام آنها بیش از ۱/۵ درصد شود، یک عضو هیأت مدیره معرفی کنند. سود عملیاتی این مؤسسه تعاونی بالطبع به اعضا تعلق دارد و می‌باید بین اعضا تقسیم شود، ولی سوئیفت این عمل را انجام نمی‌دهد و سود حاصله را برای سرمایه‌گذاری مجدد و کاهش هزینه پیام سوئیفتی در سال بعد استفاده می‌کند.

استفاده‌کنندگان از سوئیفت :

- ۱_ اعضا: ادارات مرکزی بانک‌ها به عنوان اعضا شناخته می‌شوند که سهامداران سوئیفت هستند. مثل اداره مرکزی بانک صادرات یا بانک ملی در تهران که یک عضو و سهام‌دار هستند.
- ۲_ اعضای فرعی: شعب خارج از کشور اعضا یا شرکت‌های فرعی که بیش از ۹۰ درصد سهام آن متعلق به عضو باشد به عنوان اعضای فرعی پذیرفته می‌شوند. مثلاً شعب خارج از کشور بانک‌های ایرانی، که عضویت آن‌ها بعد از پذیرفته شدن بانک‌های ایرانی به عنوان عضو، تحت عنوان عضو فرعی پذیرفته شدند.
- ۳_ شرکت‌کنندگان: اعضای غیر بانکی که در یکی از رشته‌های عملیات بانکی فعال هستند، مثل دلال‌های بورس که در رشته‌های مختلف از قبیل خرید و فروش ارز، سهام و امثالهم فعالیت دارند. اعضا و اعضای فرعی می‌توانند از کلیه خدمات سوئیفت بهره‌مند شوند. ولی شرکت‌کنندگان فقط می‌توانند یک نوع پیام خاص را با توجه به تخصصی که دارند، ارسال و دریافت دارند. به عبارتی اعضا و اعضای فرعی می‌توانند از کلیه امکانات سوئیفت بهره‌مند شوند، ولی شرکت‌کنندگان از امکانات محدود با توجه به رشته تخصصی خود می‌توانند استفاده کنند.

شرایط پذیرش عضویت یک کشور در سوئیفت :

قبل از این که پذیرش یک کشور در سوئیفت از سوی هیأت مدیره مورد بررسی قرار گیرد، می‌باید پذیرش سه شرط زیر توسط کشور متقاضی به سوئیفت اعلام شود:

- ۱_ تأسیس سایت سوئیفت (S.A.P): می‌باید در صورت نیاز به راه‌اندازی سایت در کشور متقاضی محلی به سوئیفت اجازه داده شود تا با هزینه خود یک سایت سوئیفت در آنجا راه‌اندازی کند.
 - ۲_ معافیت مالیاتی: در ارایه گواهی مبنی بر معافیت از پرداخت مالیات، چون نرخ مالیاتی در کشورهای مختلف متفاوت است، در صورت رعایت آن، با همه اعضا رفتار یکسان می‌شود.
 - ۳_ خط انتقال دیتا: یک خط انتقال دیتا بین‌المللی به منظور انتقال پیام‌ها از سایت سوئیفت به خارج از کشور حداقل برای اجاره پنج ساله به هزینه سوئیفت می‌باید در اختیارش قرار داد.
- شبکه سوئیفت :

اگر تعداد پیام‌های ارسالی یک کشور به حدی باشد که نیاز به راه‌اندازی سایت سوئیفت در کشور متقاضی عضویت باشد، سوئیفت یک سایت در آن کشور تأسیس می‌کند. در غیر این صورت پیام‌های کشور متقاضی را به سایت سوئیفت کشور همسایه منتقل

می‌کند. هر سایت سوئیفت زیر چتر یکی از دو مرکزی عملیاتی سوئیفت که در هلند و آمریکا مستقر هستند، قرار دارد. کشورها با توجه به وضعیت جغرافیایی خود زیر چتر حمایتی یکی از دو سایت آمریکا یا هلند قرار دارند. مراکز عملیاتی هلند و آمریکا پشتیبان هم نیز هستند. به عبارتی، اگر یکی از آنها از مدار به علت نقص فنی خارج شود، بلافاصله دیگری جایگزین می‌شود. استفاده کنندگان از سوئیفت مسئولیت دارند که پیام‌های خود را به سایت سوئیفت رسانیده و تحویل دهند. از آن‌جا به بعد تا سایت سوئیفت کشور مقصد پیام، مسئولیت تحویل پیام به عهده سوئیفت است. انتقال پیام از سایت سوئیفت در کشور مبدأ از طریق خطوط انتقال دیتا و یا خطوط تلفن معمولی با نصب مودم (Modem) امکان‌پذیر است و اعضا موظفند یک خط پشتیبانی نیز به سوئیفت معرفی کنند که در مواقع اضطراری که خط اصلی از مدار خارج است، سوئیفت بتواند پیام‌ها را تحویل دهد.

انواع پیام‌های سوئیفتی :

به منظور سهولت در امر مخابره و دریافت پیام بین سوئیفت و اعضا با یکدیگر، سوئیفت مبادرت به طبقه‌بندی پیام‌های مختلف در ده گروه صفر تا ۹ به شرح زیر کرده است که گروه صفر پیام‌های سیستمی بین اعضا و سوئیفت و گروه یک تا نه پیام‌های مالی بین اعضا هستند:

- _ پیام‌های گروه صفر: بین اعضا و سوئیفت.
- _ پیام‌های گروه یک: انتقال وجوه بین حساب مشتریان، اعلامیه چک، دستور عدم پرداخت چک و ...
- _ پیام‌های گروه دو: انتقال وجوه بین بانک‌ها و بین حساب‌های مختلف یک بانک.
- _ پیام‌های گروه سه: تأییدیه معاملات ارزی.
- _ پیام‌های گروه چهار: وصولی‌ها.
- _ پیام‌های گروه پنج: سهام و اوراق قرضه.
- _ پیام‌های گروه شش: فلزات گران‌بها، وام‌های سندیکایی.
- _ پیام‌های گروه هفت: اعتبار اسنادی، ضمانت‌نامه.
- _ پیام‌های گروه هشت: تراولر چک.
- _ پیام‌های گروه نه: صورت حساب، اعلامیه بدهکار و بستانکار.

عضویت بانک‌های ایرانی در سوئیفت :

سال ۱۳۶۴: کارشناسان بانک مرکزی بررسی‌های اولیه را برای عضویت بانک‌های ایرانی در سوئیفت انجام دادند. ارزیابی مطلوب و پیشنهاد عضویت بانک‌های ایرانی داده شده، ولی با توجه به وقوع جنگ تحمیلی و اولویت‌های اساسی‌تر به تعویق افتاد.

سال ۱۳۶۹: بانک مرکزی هیأتی را مأمور هماهنگی با بانک‌های تجاری به منظور عضویت در سوئیفت کرد.

سال ۱۳۷۰: پس از هماهنگی‌های لازم با بانک‌های تجاری تقاضای عضویت سیستم بانکی ایران توسط بانک مرکزی به سوئیفت ارایه شد.

سال ۱۳۷۱: پس از ارایه سه پیش شرط عضویت به سوئیفت، بانک مرکزی به همراه پنج بانک تجاری صادرات، ملی، تجارت، ملت و سپه در آذرماه پذیرفته شد.

سال ۱۳۷۲: پس از راه‌اندازی سایت، خرید تجهیزات نرم‌افزاری و سخت‌افزاری و نصب آن‌ها در چهاردهم آذرماه به شبکه سوئیفت ملحق شدیم.

سال ۱۳۶۷: قبول عضویت و الحاق بانک توسعه صادرات.

سال ۱۳۷۷: قبول عضویت بانک صنعت و معدن و تقاضای عضویت بانک رفاه کارگران.

سال ۱۳۷۸: الحاق بانک صنعت و معدن و رفاه کارگران.

نتیجه‌گیری :

در حال حاضر متأسفانه سیستم بانکی کشور به رغم رشدی که در استفاده از سیستم پیام‌رسانی سوئیفت در سال‌های اخیر داشته است، استفاده بهینه از سوئیفت به عمل نمی‌آورد و تعداد پیام‌های ارسالی ایران از طریق این شبکه و بهره‌وری از مزایای جانبی آن در حد مطلوب نیست. مسلماً ایران می‌تواند با استفاده بهینه از سوئیفت، پیام‌های بیشتری از طریق سوئیفت ارسال کند و سهام بیشتری به خود اختصاص دهد، ضمن این که ریسک، هزینه ارسال پیام و کارمزد کارگزاران در زمان استفاده از سوئیفت به مراتب از تلکس کمتر است و یکی از راه‌های استفاده بهینه از سوئیفت، اتصال هر چه زودتر شعب ارزی بانک‌ها در تهران و شهرستان‌ها به سوئیفت و برنامه‌ریزی به سمت اتوماسیون شبکه عملیاتی بین‌المللی بانک‌ها با استفاده از سوئیفت است (د) نقل و انتقال کتبی :

انتقال کتبی در حقیقت نوع دیگری از روشهای نقل و انتقال ارز هست که از آن به انتقال با پست نیز یاد می‌شود باید یادآور شد که در ۳ روش قبلی موضوع امضاء وسایل نقل و انتقال ارز مطرح نبود اما در روش کتبی که به وسیله پست توسط بانک صادر کننده به بانک پرداخت کننده وجه حواله ارسال می‌شود امضاء آن پیام و حواله ضروری است. مزیت این روش در این است که در این نوع حواله ارزی فرد خود پرداخت کننده از بانک اقدام به امضاء حواله می‌نماید اما باید یادآور شد که از نظر سرعت وسایر موارد مشابه انتقال تلگراف یا تلکس است.

۴. بروات ارزی :

اصولاً برات نوشته‌ای است که به موجب آن شخصی که برات کش یا برات دهنده است معمولاً به یکی از بدهکاران خود دستور میدهد تا مبلغ معینی را به صورت سر رسید معین در وجه شخص ثالثی که دارنده برات نامیده می‌شود یا به حواله کرد او پرداخت نماید. معمولاً از برات در فعالیتهای مربوط به تجارت جهانی و صادرات و واردات استفاده می‌شود. به عبارت مختصر برات یک سند تجاری عادی است که در بازرگانی داخلی و خارجی کاربرد دارد و ۲ نوع هست برات ساده و برات اسنادی که برات ساده در حقیقت براتی گفته می‌شود که اسناد حمل و نقل ضمیمه آن نباشد اما برات اسنادی اسناد حمل و نقل کالا ضمیمه آن می‌باشد. با توجه به مقدمه فوق برات ارزی در حقیقت همان تعریف مربوط به برات است اما تفاوت برات ارزی با برات در این است که در برات ارزی مبلغ ارز پرداختی درج می‌شود و اصولاً برات ارزی را می‌توان به ۲ دسته تقسیم کرد:

۱. برات بانکی

۲. برات تجاری

در برات تجاری صادر کننده یا فروشنده کالا براتی را بر عهده وارد کننده کالا یا خریدار کالا می‌کشد تا مبلغ معین را در موعد مقرر یا سر رسید معین در وجه شخص ثالث پرداخت نماید. در بروات بانکی صادر کننده کالا براتی را بر عهده بانک مشتری وارد کننده می‌کشد تا مبلغ مندرج در برات را در موعد مقرر یا سر رسید معین در وجه شخص ثالث کار سازی نماید لذا وقتی برات گیر برات را می‌پذیرد و آن را پشت نویسی می‌نماید تا وجه مندرج در برات را در موعد مقرر بپردازد در این حالت برات پذیرش بانکی شده است. شایان ذکر است این که برات ارزی نه تنها بین ۲ کشور و مبادلات اقتصادی آن بلکه می‌تواند در مبادلات اقتصادی بین ۳ کشور نیز مورد استفاده قرار گیرد.

۵. اعتبار نامه مسافرتی :

در حقیقت نوعی حواله ارزی است که بانک بنا به تقاضای مشتری و پس از وصول وجه آن عهده تعداد معینی از بانکهای صادر می‌نماید تا مبالغ ارزی منرج در اعتبارنامه به صورت یکجا و یا به تدریج تا سر رسید مشخص به صاحب اعتبار نامه مندرج در اعتبار نامه، به هنگام ارائه به بانک پرداخت نماید. معمولاً اعتبار نامه‌های مسافرتی بیشتر توسط جهانگردان و تجاری که دائماً

در حال مسافرت بوده و از شهری به شهر دیگر و از کشوری به کشور دیگر مسافرت می نمایند مورد استفاده قرار می گیرد و این یک وسیله مطمئن برای انتقال ارز می باشد. در اعتبار نامه مسافرتی با حضور فرد دارنده اعتبارنامه و پس از این که بانک از صحت دارنده اعتبار نامه مطمئن شد می تواند در غالب جدولی که در اعتبار نامه هست یک جا یا به دفعات مبالغی را به دارنده اعتبارنامه مسافرتی پرداخت نماید و پس از اتمام اعتبار ارزی اعتبار نامه در آخرین مراجعه دارنده آن اعتبارنامه باطل و لاشه آن به بانک صادر کننده فرستاده می شود.

انواع تعیین نرخ ارز:

در نظامهای اقتصادی مختلف دنیا از نظر نظام ارزی ما بطور کلی ۲ نوع نظام ارزی را شاهد هستیم:

۱. نظام ارزی با نرخ شناور ارز:

در بیشتر کشورهای با نظام بازار آزاد یا سرمایه داری اداره می شود، وجود دارد. به طور کلی که دولت و بانک مرکزی در بازار ارز مداخله نمی کند و در حقیقت بازار ارز این دسته کشورها یک مجموعه ی بازار جهانی ارز را تشکیل می دهد.

۲. نظام ارزی با نرخ ثابت:

در مقابل کشورهایی که دارای نظام با برنامه ریزی متمرکز هستند و به عبارتی نظام سوسیالیستی یا کمونیستی که دولت تمام منابع را در اختیار دارد امور ارزی نیز دولت و بانک مرکزی این کشورها کنترل بازار ارز را در اختیار دارند. و به این نوع نظام ارزی با نرخ ثابت ارز گفته می شود.

نظام ثابت ارز به ۲ شکل مختلف وجود دارد.

الف) نرخ ارز ثابت و پول کشور غیر قابل تبدیل:

به طوری که در این حالت کنترل های دولتی بسیار شدید بوده و به نوعی انحصار کامل در بازار ارز وجود دارد نرخ ارز توسط دولت تعیین شده و به بازار تحمیل می شود در این نوع نرخ ارز فقط دولت خریدار و فروشنده ارز و تعیین کننده نرخ ارز می باشد

ب) نرخ ارز ثابت و پول کشور قابل تبدیل:

در این حالت دولت در بازار ارز تلاش می کند با مداخله خود نرخ ارز را در محدوده مشخص ثابت نماید اما در عین حال قابل تبدیل می باشد و ورود و خروج ارز آزاد است و به عبارتی بازار آزاد فعال اما با نظارت و دخالت دولت نوسانات نرخ ارز در یک محدوده مجاز صورت می گیرد.

ذخایر ارزی در بانک مرکزی ایران که می توانند از آن در جهت مصارف مختلف استفاده کنند:

۱. برداشت از ذخایر ارزی موجود در بانک مرکزی

۲. فروش طلا

۳. منابع ارزی ایران به صورت سهام در صندوق بین المللی پول

۴. استقراض از بازار جهانی

۵. دریافت کمکهای بلا عوض از خارج

انواع نرخ ارز در رابطه با تغییرات بازار:

۱. نرخ ارز اسمی:

همان نرخ هایی که در بازار جهت خرید و فروش ارز بر حسب نرخ اعلام شده در تاریخ معین می باشد

به طوری که نرخ ارز انواع نرخهای ۲ به ۲ ارز روزانه توسط بانک مرکزی برای اطلاع عموم توسط بانکها، صرافی ها نمایش داده می شود که البته معمولاً بر نرخ ارز ۵ ارز کلیه بیشتر در بازارهای مختلف به نمایش گذاشته می شود.

۲. نرخ ارز واقعی :

در حقیقت یک نرخ ارز تعدیل شده است . به عبارتی برای این که بتوان تغییرات اقتصادی یک کشور را با کشوری که ارز آن مورد سنجش قرار می گیرد بررسی نمایم از نرخ ارز واقعی استفاده می کنیم . به عبارت دیگر در نرخ ارز واقعی قیمت های نسبی ۲ کشور مورد توجه قرار می گیرد.

شاخص نرخ ارز در یک کشور دیگر / شاخص نرخ ارز در یک کشور = نرخ ارز واقعی

با توجه به این که اکثر تحلیل گران و اقتصاد دانان جهت تحلیل مسائل ارزی نیاز به نرخ ارز واقعی دارند لذا این نرخ ارز واقعی چندان در محافل عمومی به نمایش گذاشته نمیشود و صرفاً برای تحلیل موضوعات مورد استفاده قرار می گیرد به طوری که با استخراج نرخ های واقعی می توان قدرت رقابتی یک کشور را در عرصه حیاتی مورد استخراج قرار داد و همانطور که در رابطه فوق مشاهده گردید برای بدست آوردن نرخ ارز واقعی لازم هست شاخص قیمتها را در کشورهای مورد نظر داشته باشیم تا از این طریق بتوان اقدام به بررسی و تحلیل وضعیت اقتصادی کشور در رابطه با تجارت جهانی پرداخت.

۳. نرخ ارز موثر :

نرخ ارز موثر در حقیقت میانگین وزنی نرخ های ارز واقعی است. با توجه به این که در هر کشوری برخی از انواع مهم ارز در مبادلات اقتصادی نقش کلیدی را ایفا می کند لذا بر اساس اهمیت و جایگاه هر یک از ارزها و سهم آنها در مبادلات اقتصادی وزنی را یا ضریب اهمیت را برای هر یک از آنها به نسبت تاثیر گذاری آن ارز در تجارت خارجی داده می شود . مثلاً در کشور ما که بخش قابل توجهی از مبادلاتمان و به طبع درآمدمان از نفت است و در بازار های جهانی این نفت و گاز را به قیمت و بر پایه دلار می فروشیم لذا وزن و ضریب اهمیت دلار در تجارت خارجی ما به مراتب از سایر ارزها بیشتر است لذا برای محاسبه ی نرخ ارز موثر یک سبد ارزی موزون و دخیل شده را تشکیل می دهیم و این سبد ارزی موزون شده به هریک از ارزهای تاثیر گذار و دخیل در مبادلات اقتصادی وزن می دهیم تا بدست آمدن نرخ ارز موثر بتوان واقعیات تجارت خارجی خود را بر اساس قدرت رقابتی کالا ها و خدمات خود در بازار جهانی بسنجیم برای محاسبه ی نرخ ارز موثر ابتدا باید شاخص های نرخ ارز اسمی را بدست آورده سپس شاخص های نرخ های مذکور را با توجه به سهم آنها در تجارت خارجی مان موزون نماییم مثلاً در کشور ما دلار امریکا با توجه به فروش نفت بر حسب دلار از وزن بسیار بالایی برخوردار است بعد از آن یورو به دلیل ارتباط با کشورهای اروپایی می تواند از ضریب اهمیت قابل توجهی برخوردار باشد و همینطور سایر کشورها مانند چین ، امارت ، ترکیه ، سوریه و

تراز پرداخت های ارزی :

در حقیقت مجموع ارزش سالانه کلیه مبادلات اقتصادی یک کشور را با بقیه جهان در یک دوره معین نشان می دهد که معمولاً یک ساله است به طوری که در جریان تراز پرداخت های ارزی ۲ مسیر وجود دارد یکی جریان پرداخت به داخل کشور و دیگری پرداخت به خارج کشور می باشد اما اگر بخواهیم یک تعریف کلی از تراز پرداخت ارائه دهیم در حقیقت تراز پرداخت ها صورت حساب نقل و انتقال مربوط به کالا و خدمات و درآمد میان یک اقتصاد و سایر کشورها از یک طرف و نیز کلیه تغییرات در موجودی طلای بانکی ، حق برداشت مخصوص ، یا بدهی از سوی دیگر و نیز نقل و انتقالاتی که به صورت بلا عوض انجام می گیرد را شامل می شود.

تراز پرداخت های ارزی از ۳ قسمت تشکیل می شود :

۱. تراز حساب جاری
 ۲. تراز حساب سرمایه
 ۳. تراز ذخایر
۱. تراز حساب جاری :

اصولا حساب جاری شامل کلیه مبادلات کالا و خدمات و انتقالات بلا عوض است . اقلام عمده معاملات یک کشور مانند عمل حمل و نقل ، مسافرت ها و سرمایه گذاری را نیز شامل می شود . لذا حساب های جاری بیان کننده انتقال منابع واقعی است که میان یک اقتصاد و جهان خارج را شامل می شود اما تراز حساب جاری در حقیقت انتقالاتی را نشان می دهد که بر اقلام منابع مالیاتی یک کشور افزوده یا کاسته می شود . برای تهیه تراز حساب جاری معمولا از امار تجارت خارجی استفاده می شود این آمار که توسط گمرک تهیه می شود ارزش صادرات به قیمت فوب (FOB) (تحویل در مبدا) و واردات (CIF) (تحویل در مقصد به همراه بیمه) می باشد. لذا صادرات و واردات هر کشور با قیمتهایی که در مرزهای گمرکی آن کشور دارا هستند در حساب جاری ثبت می شود.

۲. تراز حساب سرمایه :

معمولا در تراز حساب سرمایه کلیه نقل و انتقالات مربوط به دارایی ها و بدهی های مالی یک کشور در این حساب ثبت می شود که منظور از نقل و انتقالات دارایی ها و بدهی ها در حقیقت تغییر در مالکیت آنها . نقل و انتقال دارایی ها عموما نشان دهنده ی مبادلات تجاری هستند. در طبقه بندی اقلام حساب سرمایه بر اساس زمان می توان مبادلات کوتاه مدت و بلند مدت را از هم تفکیک کرد که در مبادلات مالی کوتاه مدت اقلامی مانند پول ، اعتبارات بانکی ، بروات و سفته های ارزی با سررسید کمتر از یک سال لحاظ کرد . اما در مبادلات بلند مدت با سررسید بیش از یک سال شامل مالکیت یک شرکت خارجی یا خرید اوراق قرضه بلند مدت ، فروش سهام و می باشد.

۳. تراز ذخایر :

اصولا ذخایر در یک سرفصل جداگانه تهیه می شود و شامل طلای بانک ها ، حق برداشت مخصوص (SDR) در صندوق بین المللی پول و استفاده از اعتبارات صندوق مذکور و سایر ادعا های مالی مسئولین پولی کشور از خارج می باشد که معمولا این ذخایر شامل طلای بانکی ، حق برداشت مخصوص ، وضعیت در صندوق بین المللی پول ، دارایی های ارزی ، سایر دارایی ها و استفاده از اعتبارات صندوق بین المللی پول .